

THE SCHOTTENSTEIN EDITION

חמשה חזמישי תורה

INTERLINEAR

CHUMASH

The ArtScroll Series®

Rabbi Nosson Scherman / Rabbi Meir Zlotowitz
General Editors

פרשת בהר-בחוקותי
Parashas Behar-Bechukosai

אונקלוס

פרשת בהר / PARASHAS BEHAR

א ומליל יי עם משה בְּטוֹרַא דְּסִינַי
 לְמִימְרָא: ב מלל עם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְחִימְרָא
 לְהוֹן אַרְי תְּעֵלוֹן לְאַרְעָא דִּי אַנְא יְהֵב
 לְכוּן וְתִשְׁמַט אַרְעָא שְׁמַטְתָּא קְדָם יְיָ:
 ג שִׁית שְׁנֵי תִזְרַע חֲקֵלְךָ וְשִׁית שְׁנֵי
 תְּכַסֵּחַ בְּרִמְךָ וְתִכְנֹשׁ יַת עֲלֵלְתָּהּ:

[כה] א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּהַר סִינַי לֵאמֹר:

<< saying: < Sinai, < on Mount < Moses < to < HASHEM spoke 1 25
 ב דַּבֵּר אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם כִּי תָבֹאוּ
 < you < When << to them: < and you < of Israel < the < to < Speak 2
 come shall say Children

אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָכֶם וְשַׁבְתָּהּ הָאָרֶץ שַׁבַּת לַיהוָה: ג שֵׁשׁ

< During 3 << for < a Sabbath << shall the < rest << you, < am < I < that < the land < into
 six HASHEM. rest land, giving

שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְמַר בְּרִמְךָ וְאַסְפָּתָ אֶת־תְּבוּאָתָהּ: ו

<< its crop. < and you shall << your < you shall < years < and < your < you shall < years
 gather in vineyard; prune during six field sow

רש"י

(א) בהר סיני. מה ענין שמיטה אלל הר סיני והלא כל המלות נאמרו מסיני. אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ופרטותיהן ודקדוקיהן מסיני. וזכא הכתוב ולמד כאן על כל דבור שנדבר למשה מסיני היו כולם, כללותיהן ודקדוקיהן, וחזרו וגשנו בערבות מואב: (ב) שבת לה'. גס ה',

PARASHAS BEHAR

25.

1-7. Shemittah / The Sabbatical Year.

The commandment of the Sabbatical Year has a special relationship to Mount Sinai (see notes to v.1). At Mount Sinai, God's majesty and power were so manifest that it was clear that the determining factors in human material success are God's will and man's worthiness. The land's rest in the seventh year, too, teaches that the primary force in the universe is God, not the law of nature. By leaving his fields untended and unguarded for a year, the Jew demonstrates that this world is but a corridor leading to the ultimate world, that true life comes when man stops striving for material gain in favor of dedication to spiritual growth. But man cannot abstain totally from the world in which he lives. *Shemittah* is only once in seven years; that is why the Torah states clearly that man must sow and harvest during the six years, just as it states that man works six days and rests on the Sabbath. This recognition infuses holiness and purpose into our workyears and our workdays (*Sfas Emes*).

According to *Alshich*, the Torah relates the observance of *Shemittah* to Israel's arrival in the land *that I am giving you* to counteract the normal human feeling that someone's property is his alone, especially the land that he works with sweat and travail. The Torah emphasizes, therefore, that it is *God* Who gives the land.

1. בְּהַר סִינַי — *On Mount Sinai*. What is the connection between *Shemittah* and Mount Sinai? This reference teaches that not only the broad outlines, but the details of all the commandments were given at Sinai — as were those of *Shemittah* — even the commandments that the Torah recorded many years after the Revelation at Sinai. The otherwise superfluous *on Mount Sinai* is meant to indicate that all the commandments are of Sinaitic origin, as well (*Rashi; Sifra*).

This commandment proves that only God is the Author of the Torah, because this chapter guarantees that the year before *Shemittah* will produce a crop large enough to last for three years, until the next available crop is harvested. If a human being were inventing such a commandment, he would have to be foolhardy indeed to make such a prediction; only God could make such a statement (*Chasam Sofer*).

2. שַׁבַּת לַיהוָה — *A Sabbath rest for HASHEM*. *Ramban* comments that the comparison between *Shemittah* and the Sabbath is that both bear testimony to God's creation of the universe in six days and His rest on the seventh. This is why only *Shemittah* — not any of the festivals — is specifically likened to the Sabbath. The seven years of the *Shemittah* cycle allude to the 6,000 years of history that will be climaxed by the seventh millennium, which will be a period of peace and tranquility.

Based on *Sifra (Behar 1:2)*, *Meshech Chochmah* compares the years of the *Shemittah* cycle to the days of Creation. Just as the third and sixth days of Creation are distinguished in that the phrase *that it was good* was stated twice, so in the third and sixth years the *tithe of the poor* is given, providing *good* to others. *Meshech Chochmah* adds that just like the Sabbath's sanctity is automatic, so is the sanctity of *Shemittah* in effect regardless of our activities. In contrast, *Yovel* is like the Festivals that Israel consecrates. If the *shofar* is not blown to proclaim *Yovel*, and the slaves are not set free, and the land is not returned to its owners, then it is not *Yovel* and one is permitted to plow and plant. This comparison is accurate thematically as well, since setting slaves free in *Yovel* is linked to the Exodus, which is commemorated on the Festivals, while *Shemittah*, like the Sabbath, testifies to Creation.

3. . . . תִּזְמַר . . . תִּזְרַע — *You shall sow . . . you shall prune . . .* If Israel observes the laws of *Shemittah*, the people will be able to

וּבַשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִית שִׁבְתַּת שְׁבַתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ 4
 << for the < there < a complete rest < But in the seventh year 4
 land, shall be

שִׁבְתַּת לִיהוּה שְׂדֵךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִזְמַר:
 << prune. < do not < and your < sow < do not < your << for < a Sabbath
 vineyard field HASHEM; rest

אֵת סְפִיחַ קִצְיֶרְךָ לֹא תִקְצֹר וְאֶת-עֲנָבֵי נְזִירְךָ 5
 < you set aside < and the < harvest < do < [from seeds] of your < What grew
 for yourself grapes not [previous] harvest on its own

לֹא תִבְצֹר שְׁנַת שִׁבְתוֹן יִהְיֶה לְאָרֶץ: וְהִיְתָה שִׁבְתַּת הָאָרֶץ לָכֶם 6
 < for << of the <- the Sabbath << It shall << for < shall it be < of rest < a year << gather in; < do not
 you land- [produce] be the land.

לְאֹכְלָהּ לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְשִׂכְיֶרְךָ וּלְתוֹשְׁבֵי הַגְּרָיִם עִמָּךְ:
 << with < who [all] < and for your < and for your < and for your < for your < for << to eat,
 you. dwell resident hired laborer maidservant, slave, you,

וּלְבִהֵמַתְךָ וּלְחַיָּה אֲשֶׁר בְּאֶרְצְךָ תִּהְיֶה כָּל-תְּבוּאָתָהּ לְאֹכְלֵ: ס
 << to be eaten. << its crop - < - all << it shall be < in your land < that is < and for the beast < And for your animal 7

וּסְפַרְתָּ לָךְ שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת שָׁנִים שִׁבְעַת פְּעָמִים וְהָיוּ לָךְ יָמֵי 8
 <- the << for < and they << times; < seven < years < seven << Years, < [cycles of] < seven < for < You shall
 days you shall be Sabbatical yourself count

וּבַשָּׁנָה שְׁבִיעִיתָא נִיחַ שְׁמַטָּתָא יְהִי לְאָרְעָא שְׁמַטָּתָא קָדָם יְיָ חִקְלָךְ לֹא תִזְרַע וְכַרְמְךָ לֹא תִבְצֹר: הִיְתַבְתָּא דְחִצְדָךְ לֹא תִחְצֹר וְיֵת עֲנָבֵי שְׂבָקָךְ לֹא תִקְטוּף שְׁנַת שְׁמַטָּתָא יְהִי לְאָרְעָא: וְהָיִי שְׁמַטַּת אֶרְעָא לְכוּן לְמִיכַל לָךְ וּלְעַבְדְּךָ וּלְאִמְתְּךָ וּלְאִגְיֶרְךָ וּלְתוֹתְבָךְ דְדִירִין עִמָּךְ: וְלִבְעִירְךָ וּלְחַיָּתָא דִּי בְּאֶרְעָךָ תִּהְיֶה כָּל-עַלְתָּהּ לְמִיכַל: הִיְתַמְנִי לָךְ שִׁבְעַת שְׁמִטִין דְשָׁנִין שִׁבְעַת שָׁנִין שְׁבַע זְמַנִין וְיִהְיוּ לָךְ יוֹמֵי

כ"ט

השומר (שם ה'): לך ולעבדך ולאמתך. לפי שנאמר ואכלו ואזינו עמך (שמות כג:יא) יכול יהיו חסורים באכילה לעשירים, ת"ל לך ולעבדך ולאמתך, הרי בעלים ועבדים ושפחות אמורים כאן (ת"כ שם ו): ולשבירך ולתושבך. אף הנכרים (שם ז): (ו) ולבהמתך ולחיה. אם היה אוכלת בהמה לא כל שכן, שמונותיה עליך, מה ת"ל ולבהמתך, מקיש בהמה לחיה, כל זמן שחיה אוכלת מן השדה האכל לבהמתך מן הבית, כלה לחיה מן השדה כלה לבהמתך מן הבית (שם ח): (ח) שבתת שנים. שמונות שנים. יכול יעשה שבע שנים רגילות שמונה ויעשה יובל אחריהם, ת"ל שבע שנים שבע פעמים, הו' אומר כל שמונה ושמונה במונה (שם פרשתא ז:א): והיו לך ימי שבע וגו'. מגיד לך שאע"פ שלא עשית שמונת עשה יובל לסוף ארבעים

כשם שנאמר בשבת בראשית (שמות כ"ט; ת"כ פרק א:ב): (ד) יהיה לארץ. לנדות ולכרמים: לא תזמר. שקולין זמורותיה, ותרגמונו לא תכסת, ודומה לו קוליס כסוחיס (ישעיה לג:ב), שרופה באש כסוחה (תהלים פ"ז): (ה) את ספיח קצירך. אפילו לא זרעתה והיא נמחה מן הזרע שנפל בה צעת הקציר, והוא קרוי ספיח: לא תקצור. להיות מחזיק בו כשאר קציר, אלא הפקר יהיה לכל: נזירך. שהגורת והפרשת בני אדם מהם ולא הפקרתם: לא תבצר. אולם אינך בוגר אלא מן המופקר (ת"כ שם ג): (ו) והיתה שבת הארץ וגו'. אע"פ שאסרתים עליך, לא באכילה ולא בהגלה אסרתים, אלא שלא תגזר בהם כבעל הבית אלא הכל יהיו שוים בה, אלה ושכירך ותושבך: שבת הארץ לכם לאבלה. מן השבות אלה אוכל ואי אתה אוכל מן

work productively the other six years [unlike other lands that were forced to let the soil lay fallow every other year to let the soil replenish itself (Sforno)]. But if not, there will be no blessing, and it will indeed be necessary for them to let the soil rest for four years out of every seven (Ramban from Mechilta).

Meshech Chochmah comments that this verse is an expression of God's love for Israel. He urges us to work the soil and prosper.

5. לא תקצור — Do not harvest. During the Shemittah year, it is forbidden for people to treat their fields as their own and prevent others from enjoying the harvest. As the next verse teaches, everyone from owners to gentile laborers to wild animals must have equal access to the produce; it is to be used as food, but may not be used for commerce (Rashi).

7. ולבהמתך ולחיה — And for your animal and for the beast. Only as long as there is food available in the field for the ownerless

beasts may you keep food at home for your own animals. But if there is no food left in the fields, you must remove food from your home and make it available to everyone alike (Rashi; Sifra).

8-22. Yovel/Jubilee Year. The Jubilee laws bring home to people that the land and freedom are Divine gifts and that ownership reverts to those to whom He wills it. If people realize that, it will help influence them to refrain from cheating and stealing, because they will reflect on the lesson that there is a Supreme Owner. By counting the years, the nation is constantly reminded of this (Chinuch).

8. וספרת לך — You shall count for yourself. The commandment of counting for the Jubilee is solely the responsibility of the Sanhedrin, because it was addressed in the singular to Moses, in his role as the head of the Sanhedrin (Sifra).

The number seven represents the cycle of completion in Creation; thus the Sabbath day and the Shemittah year symbol-

יֹבֵל הוּא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם מִן־הַשָּׂדֶה תֹאכְלוּ

< you may < the field < from << to you; < shall it be < sanctified << it is, < a Jubilee Year

אֶת־תְּבוּאָתֶיהָ: » בְּשָׁנַת הַיֹּבֵל הַזֹּאת תָּשְׁבוּ אִישׁ

<— each << you shall < of this Jubilee < In the 13 << its crop.

אֶל־אֲחֵיוֹ: ❖ שְׁנֵי יָדַי וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּרְ לַעֲמִיתְךָ אִו

< or < to your fellow < [in] a sale < you will sell < When 14 << his ancestral < to heritage.

קָנָה מִיַּד עֲמִיתְךָ אֶל־תּוֹנוּ אִישׁ אֶת־אָחִיו: 15 בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחֵר

< after < of years < According to 15 << from his brother. < one << defraud, < do << of your < from the < [when] fellow, hand buying

הַיֹּבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתְךָ בְּמִסְפַּר שָׁנֵי־תְבוּאָת יִמְכַר־לָךְ: 16 לְפִי א רַב

< the < Accord- 16 << to < shall < of crops < of < according to << your < from < shall < the Jubilee greater ing to you. he sell years the number fellow; you buy Year

[number]

הַשָּׁנִים תְּרַבֶּה מְקַנְתּוֹ וּלְפִי מְעֵט הַשָּׁנִים תִּמְעִיט מְקַנְתּוֹ כִּי מִסְפַּר

< the < for << its purchase < shall you < of years < the lesser < and accor- < its purchase < shall you < of years number price; decrease [number] ding to price, increase

כ"ה

פשוטו ליישב המקרא על חופניו. על האוגה צא להחיר. כשתמכור או תקנה קרקע דעו כמה שנים יש עד היובל, ולפי השנים ותבואות השדה שהיא ראוייה לעשות ימכור המוכר ויקנה הקונה. שהרי סופו להחזירה לו בשנת היובל, ואם יש שנים מועטות וזה מוכרה בדמים יקרים הרי נתאנה לוקח, ואם יש שנים מרובות ואכל ממנה תבואות הרבה הרי נתאנה מוכר, לפיכך לריך לקנותה לפי הזמן. וזהו שנאמר במספר שני תבואות ימכר לך, לפי מנין שני התבואות שהיא עומדת ביד הלוקח תמכור לו. ורבותיו דרשו מכאן שהמוכר שדהו אינו ראוי לגאול פחות משתי שנים, שתעמוד שתי שנים ביד הלוקח מיום ליום, ואפילו יש שלש תבואות בלוח שתי שנים כגון שמכרה לו בקמותיה. ושני אינו יולא מפשוטו, כלומר, מספר שנים של תבואות ולא של שדפון ומיעוט שנים שנים (ת"כ ס"ג, ערכין כ"ט): (טו) תרבה מקנתו. תמכרה ביוקר: תמעט מקנתו. תמעט בדמיה:

כש שנאמר בשביעית כך נאמר ציובל (ס"ג) נמלאו שתי שנים קדושות סמוכות זו לזו, שנת הארבעים ושש שמטה ושנת החמישים יובל: (יב) קדש תהיה לכם. תופסת דמיה כהקדש. יכול תלא היא לחולין, ת"ל תהיה, בהיותה תהא (ס"ג) קידושין (ת"א): מן השדה תאכלו. על ידי השדה אהא אוכל מן הבית, שאם כלה לחיה מן השדה לריך לצער מן הבית (ס"ד) כש שנאמר בשביעית כך נאמר ציובל: (יג) תשובו איש אל אחותו. והרי כבר נאמר ושבתם איש אל אחותו (לעיל פסוק י) אלא לרבות המוכר שדהו ועמד בנו וגאלה שחזרת לאציו ציובל (ת"כ ס"א): (יד) וכי תמכרו וגו'. לפי פשוטו כמשמעו. ועוד יש דרשה, מנין כשאתה מוכר מוכר לשראל חברך, ת"ל וכי תמכרו ממכר, לעמיתך מוכר. ומנין שאם זאת לקנות קנה משראל חברך, ת"ל או קנה, מיד עמיתך (ת"כ פרשתא ג"א): אל תונו. זו אונאת ממון (ס"ד): (טו) במספר שנים אחר היובל תקנה. וזו

12. מן־השדה. — *From the field.* Like the vegetation of *Shemittah*, Jubilee growth may be eaten only if there is food in the field, for people and animals [see above, v. 7] (*Rashi; Sifra*).

14-55. **Sequence of the passages.** The passages from this point to the end of the *Sidrah* seem to be arranged randomly, but *Rashi* (26:1) explains their logical sequence. By the progression of commandments, the Torah implies that if one allows greed to keep him from observing the *Shemittah* and Jubilee prohibitions, he will eventually lose his money and be forced to sell his movable property (v. 14). If he still does not repent, he will be forced to sell his ancestral portion (vs. 25-28) and his house (vs. 29-31), and, finally, to borrow at interest. If this progression of punishment has no effect, he will eventually have to sell himself as a bondsman to a fellow Jew (vs. 37-43), and finally as a slave to a non-Jew. Finally, and worst of all, he will sell himself and become a servant of idols (vs. 47-55).

14. וְכִי־תִמְכְּרוּ מִמְכָּרְ לַעֲמִיתְךָ. — *When you will sell [in] a sale to your fellow.* In addition to the simple meaning that it is forbidden to cheat anyone in business, the verse has the further meaning that, in doing business, one should give preference to a fellow Jew. *When you make a sale — or when you make a purchase — you should try to do business with your fellow Jew (Rashi; Sifra).* This is an extension of the general principle that one should seek to help his brethren in any way possible. The highest form of charity is to enable someone to make a living in an honorable way, without being required to seek charity; the best way to help a needy Jew is to do business with him.

אֶל־תּוֹנוּ — *Do not defraud.* This phrase refers to business conduct. Do not act unjustly to one another.

15. בְּמִסְפַּר שָׁנִים. — *According to the number of years.* Since fields revert to their original owners in the Jubilee Year, the buyer of a field has actually purchased the number of crops it

עֲלֶמְתָּא הוּא מְזַבֵּן לָהּ: יוֹלָא תוֹנוֹן גְּבַר יֵת חֲבֵרָה וְתִדְחֵל מְאַלְהֵךְ אַרְי אָנָא יֵי אֶלְהֲכוּן: יֵה וְתַעֲבְדוֹן יֵת קִימֵי וְיֵת דִּינֵי תִטְרוֹן וְתַעֲבְדוֹן יֵתְהוֹן וְתִיְתְבוֹן עַל אַרְעָא לְרַחֲצָן: יֵט וְתִתְן אַרְעָא אַבְהָה וְתִיְכְלוֹן לְמִשְׁבַּע וְתִיְתְבוֹן לְרַחֲצָן עֲלֵהּ: כֹּנְאָרֵי תִיְמְרוֹן מָא נִיכּוֹל בְּשִׁתָּא שְׁבִיעִתָּא

תְּבוֹאֵת הוּא מִכָּר לָךְ: יוֹ וְלֹא תוֹנוּ אִישׁ אֶת־עֲמִיתוֹ

<< to his fellow, < each < cause pain < Do 17 << to < is < he < of crops man [verbally] not you. selling

וִירֵאתָ מֵאֱלֹהֶיךָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: יח וְעֲשִׂיתֶם

< You shall 18 << your God. < HASHEM, < I am < for << for your < and you shall perform God; have fear

אֶת־חֻקֹּתַי וְאֶת־מִשְׁפָּטַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אֹתָם

<< them; < and perform < you shall observe < and My ordinances < My decrees,

וַיֵּשְׁבֶתֶם עַל־הָאָרֶץ לְבֶטַח: שלשי [שני] יט וְנָתַנָּה הָאָרֶץ פְּרִיָּהּ וְאָכַלְתֶּם

< and you will eat < its fruit < The land will give 19 << securely. < the land < upon < then you will dwell

לְשֶׁבַע וַיֵּשְׁבֶתֶם לְבֶטַח עָלֶיהָ: כ וְכִי תֹאמְרוּ מֵה־נֹאכַל בַּשָּׁנָה הַשְּׁבִיעִת

<< in the seventh year? < will we eat < What << you will say: < If 20 << upon it. < securely < and you << until will dwell satisfied,

רש"י

שמטה ישראל גולים, שנאמר אז תראה הארץ את שבתיה, והרלת את שבתיה (להלן כו:לד) ושבעים שנה של גלות צבל כנגד שבעים שמשות שבעלו היו (דברי הימים ב לו:כא): (יט) ונתנה הארץ וגו' וישבתם לבטח עליה. שלא תדאגו משנת צנורת: ואבלתם לשבע. אף צמח המעים תהא צו צרכה (ת"כ ס"ד; שם צחוקותי פרק א:):

(יו) ולא תונו איש את עמיתו. כאן הזהיר על חונאת דברים (ת"כ פרק ד:א) שלא יקניט איש את חברו ולא ישיאנו ענה שאינה הוגנת לו לפי דרכו והנחתו של יועז. ואם תאמר מי יודע אם נתכוונתי לרעה, לכך נאמר ויראת מאלהיך, היודע מתשבות הוא יודע. כל דבר המסור ללב, שאין מכיר אלא מי שהמחשבה בלבו, נאמר צו ויראת מאלהיך (שם ב; צ"מ נה:): (יח) וישבתם על הארץ לבטח. שבעון

will produce until the Jubilee. Consequently, if the seller sets a price based on the land value — as if the buyer will remain in possession permanently — he is violating the previous verse's admonition not to defraud (*Rashi*; *Sifra*).

17. ולא תונו — *Do not cause pain [verbally]*. In verse 14, a similar expression refers to business conduct; here the phrase refers to not hurting people with words in personal relationships. It is forbidden to remind people of their earlier sins or of embarrassing aspects of their past or their ancestry, or to give advice that one knows to be bad. Lest one think that he can easily do so and no one will know that his intentions were malicious, the verse concludes, *you shall have fear for your God*. . . ; God knows what is truly in man's heart (*Rashi*; *Bava Metzia* 58b).

The Sages (*ibid.*) teach that it is worse to hurt someone personally than financially, because money can be replaced, but shame lingers on. Someone who embarrasses his fellow in public is like a murderer, and will not emerge from Gehinnom.

אֶת־עֲמִיתוֹ — *To his fellow*. The *Chofetz Chaim* used to say that in contrast to the folk saying that *every fool is smart in his own eyes*, in truth *every smart person is foolish in his own eyes*. Similarly he would say that the extra word "את", which usually comes to expand the scope of the statement, comes to say that a person must be careful not to fool himself.

18. משפטי . . . חקתי — *My decrees . . . My ordinances*. The Torah exhorts Israel to observe the above laws of *Shemittah* and *Yovel*. The agricultural laws are referred to as חֻקִּים, *decrees not predicated upon human logic*, and the laws of fraud and return of slaves and ancestral land are משפטים, *ordinances* that can be understood readily [it is logical and just that people be fair and that freedom and property should not be lost forever] (*Ramban*).

וַיֵּשְׁבֶתֶם עַל־הָאָרֶץ לְבֶטַח — *Then you will dwell upon the land securely*. Failure to observe the laws of *Shemittah* and *Yovel* is a cause of exile (*Avos* 5:9).

19. וישבתם לבטח — *And you will dwell securely*. This is a repetition of the identical phrase in the preceding verse. Above, the phrase assured Israel that in return for observing the *Shemittah*, they would not be exiled. Now, God offers assurance that those who let their land lie fallow will not suffer famine (*Rashi*) and be forced to travel abroad to purchase food (*Ramban*; *Sforno*).

20. וכי תאמרו — *If you will say*. The previous verse promises that whatever food you have will suffice, thanks to God's blessings; but if you lack the faith to rely on this, and you ask how only one crop can be enough for so long, God promises to ordain His blessings for you to such an extent that the prosperity will be plain enough to set your mind at ease (*Sforno*).

Chazon Ish explains that the Torah does not mean to guarantee that everyone will be prosperous and well fed despite the restrictions of *Shemittah*. Rather, the verse assures Israel that, contrary to those who see only the laws of nature, it will not be automatic that those who do not work will have no food; there will be a *general* blessing upon the Jewish people who observe these laws. However, as always, the sins of individuals can cause them to forfeit the blessing, and some people may suffer because of the actions of their neighbors. Further, the *mitzvah* of *Shemittah* can be deferred in the case of a direct threat to life, as in a siege or a war, when food is not available. Nor did the Torah instruct that one should rely on the blessing and not exert himself in all permitted manner of work to supply his food in natural ways (*Chazon Ish*, *Shevi'is* 18:4).

מה־נאכל — *What will we eat?* In most years this is the cry of the

הֵן לֹא נִזְרַע וְלֹא נֶאֱסַף אֶת־תְּבוּאָתָנוּ: כֹּא וְצִוִּיתִי
 < I will 21 << our crops! < and we will not < we will not <—indeed!
 command gather in sow

אֶת־בְּרַכְתִּי לָכֶם בַּשָּׁנָה הַשְּׁשִׁית וְעָשָׂת
 < and it will yield < in the sixth year < unto you < My blessing

אֶת־תְּבוּאָהּ לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים: כֹּב וְזִרְעֶתֶם
 < You will sow 22 << year period. < [sufficient] for the three- < a crop

אֵת הַשָּׁנָה הַשְּׁמִינִת וְאֶכְלֶתֶם מִן־תְּבוּאָהּ
 < the crop < from < but you will eat < during the eighth year,

יִשֵּׁן עַד ׀ הַשָּׁנָה הַתְּשִׁיעִת עַד־בּוֹא תְבוּאָתָהּ תֹאכְלוּ יִשֵּׁן: כֹּג וְהָאָרֶץ
 < The 23 << the < you will < of its crop, < the < until < the ninth year, < until << that
 land old. eat arrival is old;

לֹא תִמְכַר לְצִמְתָּת בֵּי־לִי הָאָרֶץ בֵּי־גֵרִים וְתוֹשְׁבֵי אֶתֶם עִמָּדִי:
 << with < are you < and residents < sojourners < for << is the land; < Mine < for < in perpetuity, < be sold < shall
 Me. not

וּבְכָל אֶרֶץ אֲחֻזְתְּכֶם גְּאֻלָּה תִתְּנוּ לְאָרֶץ: ס כִּי־יִמוּךְ אָחִיךָ
 < your brother < If 25 << for the < shall you < redemption < of your < land < And in 24
 becomes impoverished land. provide ancestral heritage the entire

ר"ט

רזופות, השביעת והיוזל. ומקרא זה נאמר בשאר השמטות כולן: (בג) והארץ לא תמכר. ליתן לאו על חזרת שדות לבעלים ציובל שלא יהא הלוקח כובשה (ת"כ ד:ח): לצממת. לפסיקה, למכירה פסוקה טולמית: בי לי הארץ. אל תרע עיניך זה (סס) שאינה שלך: (בד) ובכל ארץ אחזתכם. לרבות בתים ועד עברי, ודבר זה מפורש בקידושין בפרק א' (כא.). ולפי פשוטו סמוך לפרשה שלאחריו, שהמוכר אחוזתו ראוי לגאלה לאחר שתי שנים או הוא או קרובו ואין הלוקח יכול לעכב:

(ב) ולא נאסף. אל הבית: את תבואתנו. כגון יין ופירות האילן וספיחין הבאים מחליהם: (בא) לשלש השנים. לקצת הששית, מניסן ועד ר"ה, ולשביעת ולשמינית, שזרעו בשמינית במרחשון ויקלרו בניסן: (בב) עד השנה התשיעית. עד חג הסוכות של תשיעית שהוא עת בוא תבואתה של שמינית לתוך הבית, שכל ימות הקיץ היו בשרה בגרנות ובתשרי הוא עת האסוף לבית. ופעמים שהיתה לריכה לעשות לארבע שנים, בששית שלפני השמטה השביעית, שהן בטלן מעבודת קרקע שתי שנים

poor man who has no way to feed his family, while the rich man does not imagine such a plight. Therefore the *Shemittah* and the *Yovel* come to cause even the rich man to raise his eyes to Heaven and ask, *What will we eat?* His heart is thus opened to the needs of the poor every year (*Tzror HaMor*).

21. בְּרַכְתִּי — *My blessing*. The *Chofetz Chaim* explains that Hashem guides the world in one of three manners: (1) through *טבע*, *natural phenomena*; (2) through נסים, *miracles*; and, intermediate between the first two, (3) through בְּרַכָּה, His *blessing*. Miracles are when something happens that violates the laws governing natural phenomena, such as the splitting of the Sea, or the provision of the manna, or oil burning for eight days instead of for one. Blessing is when everything is unusually fruitful and successful, when everything comes together in the best possible way to maximize success. Although indeed miraculous, no individual element can be identified as violating any natural laws [except perhaps the laws of statistics]. A blessing is not a miracle; when a miracle is performed for a person there is a deduction from his store of merits (*Shabbos* 32a); and one should try not to benefit from a miracle (*Taanis* 24a). However, we pray for blessing: שים שלום טובה וברכה: *Establish*

peace, goodness, and blessing. Blessing is a sign of Divine providence.

21-22. לְשָׁלֹשׁ הַשָּׁנִים — [*Sufficient*] for the three-year period. The sixth-year crop will suffice for parts of three calendar years: the sixth year from Nissan until the end of the year, throughout the seventh year, and at least until Nissan of the eighth year, when the new winter crop will be fully grown (*Rashi*). [Every fifty years the sixth-year crop must last for four years since the eighth year is then *Yovel* and they can't plant until the ninth year.]

23-24. Redemption of land. As noted above (vs. 14-15), an ancestral field can be sold only for the number of crops it will yield until the Jubilee Year, when it reverts to its original owner. The following passage places responsibility upon relatives of an impoverished seller to redeem the land even before then and return it to its original owner. As long as the family can raise the money to pay fair value for the field, the purchaser is required to sell it to them. This law is a further expression of the principle that the land is God's, and cannot be sold in perpetuity, as the passage begins, *for sojourners and residents are you with Me*.

ויזבן מאחֶסְנֵתָהּ וַיִּימֵי פְרִיקָהּ דְקָרִיב
 לָהּ וַיִּפְרוֹק יָת זְבִינֵי אַחֻוּהִי: כו וַיִּגְבֵּר
 אָרִי לֹא יִהְיֶה לָּהּ פְרִיק וְתִדְבַק יָדָהּ
 וַיִּשְׁבַּח כְּמִסַּת פְּרֻקָּנָה: כז וַיִּחְשָׁב יָת
 שְׁנֵי זְבִינֹהֵי וַיִּתֵּב יָת מוֹתְרָא לְגִבְרֵי דֵי
 זְבִינֵי לָהּ וַיִּתּוּב לְאַחֶסְנֵתָהּ: כח וְאִם לֹא
 תִשְׁבַּח יָדָהּ כְּמִסַּת דְּאֵתִיב לָהּ וַיִּהְיֶה
 זְבִינֹהֵי בִידָא דְזָבִין יָתָהּ עַד שְׁתָּא
 דְּיֹבְלָא וַיִּפּוֹק בְּיֹבְלָא וַיִּתּוּב
 לְאַחֶסְנֵתָהּ: כט וַיִּגְבֵּר אָרִי זְבִינֵי בֵית
 מוֹתֵב קֶרְתָּא מְקַפָּא שׁוּר וְתִהְיֶה
 פְּרֻקָּנָה עַד מְשָׁלֻם שְׁתָּא דְזְבִינֹהֵי
 עַדן בְּעַדן תְּהֵא פְּרֻקָּנָה: לוֹאִם לֹא
 יִתְפָּרֵק עַד מְשָׁלֻם לָהּ שְׁתָּא שְׁלֵמָתָא
 וַיִּקּוּם בֵּיתָא דֵי בְקֶרְתָּא דֵי לָהּ שׁוּרָא

וּמִכָּר מֵאֲחֻזָּתוֹ וּבֵא גֹאֲלוֹ הַקָּרִב אֵלָיו וּגְאָל
 < and < to him < who is < his < then shall << part of his ances- < and sells
 redeem closest redeemer come tral heritage,

אֵת מִמֶּכֶר אָחִיו: כו וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ גֹאֵל
 << a < for < be < there < if < A man, 26 << of his < the sale
 redeemer, him should not brother.

וְהִשְׁיִגָּה יָדוֹ וּמָצָא בְּדֵי גֹאֲלָתוֹ: כז וַחֲשַׁב אֶת-שְׁנֵי
 < the years < then he shall 27 << for its < sufficient < and < but his hand reached
 calculate redemption, [means] found

מִמֶּכְרוֹ וַיְהִיב אֶת-הָעֵדוּף לְאִישׁ אֲשֶׁר מָכַר-לוֹ
 << to < he had < that < to the man < the remainder < and he < of his sale
 him; sold [it] shall return

וְשָׁב לְאַחֻזָּתוֹ: כח וְאִם לֹא-מָצָאָהּ יָדוֹ דֵּי הַשִּׁיב לוֹ וַיְהִי מִמֶּכְרוֹ
 < shall his < then << him, < to repay < sufficient < his hand does not find < But if 28 << to his ances- < and he
 sale remain [means] tral heritage. shall return

בְּיַד הַקָּנָה אֹתוֹ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַיֵּצֵא בְּיַבֵּל וְשָׁב לְאַחֻזָּתוֹ: ס
 << unto his ances- < and he < in the < it shall << of the < the < until < it < of the one who < in the
 tral heritage. shall return Jubilee Year go out Jubilee; year purchased hand

וְאִישׁ כִּי-יִמְכַר בֵּית-מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה וַהֲיִתָּה גֹאֲלָתוֹ
 < its < there << that is < [in] < of < a house < he shall < if < A man 29
 redemption can be walled, a city residence sell

עַד-תָּם שְׁנַת מִמֶּכְרוֹ יָמִים תְּהִיָּה גֹאֲלָתוֹ: לוֹאִם לֹא-יִגְאָל עַד-מְלֵאת
 < there has < until < it is not < But if 30 << its [period of] < shall be < a year << of its sale; < of the < the < [only]
 elapsed redeemed redemption. year end until

לוֹ שָׁנָה תְּמִימָהּ וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר-בְּעִיר אֲשֶׁר-לוֹ [לֹא כ] חֹמָה
 < a wall < has < that < in the < that is < is the < then << that is < a year < for
 city house established complete, him

רש"י

שָׂאִינוּ גוֹאֵל לְחַלּוּץ (ת"כ סס ה; ערכין סס, ל:): עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל. שֶׁלֹּא יִכְנַס לְחוּץ
 אוֹתָהּ שְׁנֵה כְּלוּם שֶׁהַיּוֹבֵל מִשְׁמַט בְּתַחֲלָתוֹ (ת"כ סס ז): (כט) בֵּית מוֹשָׁב עִיר חוֹמָה.
 בֵּית צְחוּךְ עִיר הַמוֹקֶפֶת חוֹמָה מֵיּוֹמֵת יְהוֹשֻׁעַ בֶּן נוּן (סס פֶּרֶשׁתָּא ד'א; עֲרִכִין לז):
 וְהִיתָה גֹאֲלָתוֹ. לְפִי שֵׁנֵי בְּשָׂדֵה שִׁיכּוֹל לְגֹאֲלָהּ מִשְׁתֵּי שָׁנִים וְאֵילֶךְ כָּל זְמַן שִׁירְלָהּ, וּבְחוּץ
 שְׁתֵּי שָׁנִים הִרְשָׁעוּסִים אֵינּוּ יֹכּוֹל לְגֹאֲלָהּ, הוֹרֵךְ לְפָרֵשׁ צִוָּה שְׁהוּא חֲלוּף, שֶׁאִם רָזָה לְגֹאֲלוֹ
 בְּשָׁנָה רִאשׁוֹנָה גֹאֲלָהּ, וְלֵאחֶר מִכָּאֵן אֵינּוּ גֹאֲלָהּ: וְהִיתָה גֹאֲלָתוֹ. שֶׁל צִיָּת: יָמִים. יְמֵי
 שְׁנֵה שְׁלִימָה קְרוּיִם יָמִים וְכֵן תִּשָּׁב הַנְּעִרָה אֲתָנוּ יָמִים [וְגו'] (בְּרֵאשִׁית כד:ג; ל) וְקָם
 הַבַּיִת וְגו' לְצִמּוּיָתוֹ. יֵאל מִכְחוֹ שֶׁל מוֹכֵר וְעוֹמֵד בְּכַחוֹ שֶׁל קוּנָה: [אֲשֶׁר לֹא חֲמָה.
 לוֹ קָרִינִי. אֲמָרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אֲע"פ שֶׁאֵינּוּ לוֹ עֲכָשִׁי הוֹחִיל וְהִיתָה לוֹ קוּדֵם לְכֵן וְעֲרִכִין ס;]

(כה) בֵּי יְמוּךְ אַחִיר וּמִכָּר. מִלְּמַד שֶׁאֵינּוּ אֲדָם לְמַכּוֹר שְׂדֵהוּ אֲלֵא מִחֲמַת דּוּחַק
 עוֹנֵי (ת"כ פֶּרֶק ה'א): מֵאֲחֻזָּתוֹ. וְלֹא כוֹלָה, לְמַדָּה תּוֹרָה דְרַךְ אֶרֶץ שִׁשִּׁיר שְׂדֵה לְעַלְמוֹ
 (סס): וְגֹאֵל אֵת מִמֶּכֶר אַחִיר. וְאֵינּוּ הַלּוּקָח יֹכּוֹל לְעַכְבּ: (כו) וְאִישׁ כִּי לֹא יִהְיֶה לוֹ
 גוֹאֵל. וְכִי יֵשׁ לָךְ אֲדָם שִׁשְׂרָחַל שֶׁאֵינּוּ לוֹ גוֹאֲלִים, אֲלֵא גוֹאֵל שִׁיכּוֹל לְגֹאֲלוֹ מִמֶּכְרוֹ (סס ז):
 (כז) וַחֲשַׁב אֵת שְׁנֵי מִמֶּכְרוֹ. כְּמָה שְׁנֵים הֵיוּ עַד הַיּוֹבֵל כִּךְ וְכך, בְּכַמָּה מִכְרָתִיהּ לָךְ
 בְּכך וְכך, עֲתִיד הֵייתָ לְהַחְזִירָהּ צִיּוּבֵל, נִמְלֵאת קוּנָה מִסְפַּר הַתְּצוּחוֹת כְּפִי חֲשַׁבּוֹן שֶׁל כָּל
 שְׁנָה, אֲכַלְתָּ אוֹתָהּ שְׁלֹשׁ שָׁנִים אוֹ אַרְבַּע, הוֹלֵא אֵת דְּמִיָּהּ מִן הַחֲשַׁבּוֹן וְעוֹל אֵת הַשָּׂאָר. וְהָיוּ:
 וְהִשְׁיִב אֵת הָעוּדוּף. צְדָמִי הַמִּקָּח עַל הַאֲכִילָה שֶׁאֲכַלָּה, וַיִּתְנַס לְלוּקָח: לְאִישׁ אֲשֶׁר
 מִכָּר לוֹ. הַמוֹכֵר הוּא שְׂבָא לְגֹאֲלָהּ (ת"כ סס ג; עֲרִכִין ל:). (כח) [דֵּי הַשִּׁיב לוֹ. מִכָּאֵן

25. *Becomes impoverished . . . part of his ancestral heritage.* One should not sell his ancestral plot unless he becomes impoverished, and even then he should try not to sell all of it (*Rashi; Sifra*).

27. *Then he shall calculate.* For example, if he bought it with ten crops remaining before the Jubilee, then each crop is

worth one-tenth of the purchase price (*Rashi*).
 29. *A house of residence [in] a city that is walled.* The verse refers to a home in a city that had a wall around it from the time of Joshua. The law of this redemption is almost diametrically opposed to that of a field or a home in an open town. Whereas a field cannot be redeemed for the first two

לְצִמִּיתָת לִקְנָה אֶתֹּו לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בִּיבֵל:

« in the < it shall not << for his < it, < to the one who < in perpetuity, Jubilee Year. go out generations; purchased

וּבְתֵי הַחֲצֵרִים אֲשֶׁר אֵין־לָהֶם חֹמָה סָבִיב עַל־

< the < surrounding < a wall < they do not < that < of the < But 31 same as [them], have open towns, houses

שָׂדֵה הָאָרֶץ יִחָשֵׁב גְּאֻלָּה תְּהִיָּה־לּוֹ וּבִיבֵל יֵצֵא:

« it shall < and in the < for < shall < a << shall they be < of the < the open go out. Jubilee Year it, there be redemption considered; land fields

וְעָרֵי הַלְוִיִּם בְּתֵי עָרֵי אֲחֻזָּתָם גְּאֻלָּת עוֹלָם תְּהִיָּה לְלוִוִּים: 33 וְאֲשֶׁר

< And that 33 << for the < shall < that is < a right of << of their ances- < of the < the << of the < And the 32 which Levites. there be eternal redemption tral heritage, cities houses Levites, cities

יִגָּאֵל מִן־הַלְוִיִּם וַיֵּצֵא מִמִּכְר־בַּיִת וְעִיר אֲחֻזָּתוֹ בִּיבֵל כִּי בְתֵי עָרֵי

< of the < the < for << in the << of his ances- < or a < of a < – the sale << shall < the Levites < from < one cities houses Jubilee Year; tral heritage – city house go out will buy

הַלְוִיִּם הוּא אֲחֻזָּתָם בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: 34 וְשָׂדֵה מְגֵרֶשׁ עָרֵיהֶם לֹא

< may < of their < of the < But the 34 << of Israel! < of the < in the < their ances- < – this is << of the not cities open land fields Children midst tral heritage Levites

רש"י

לעולם ואינו חלוט לטוף שנה (ת"כ שם ד"ה; ערכין ס:). (לג) ואשר יגאל מן הלוויים. ואם יקנה בית או עיר מהם: ויצא ביבול. אותו ממכר של בית או של עיר וישבו ללוי שמכרו, ולא יהיה חלוט כשאר בתי ערי חומה של ישראל, וגאולה זו לשון מכירה. דבר אחר לפי שנאמר גאולת עולם תהיה ללוויים, יכול לא דבר הכתוב אלא בלוקח ישראל שקנה בית בערי הלוויים, אבל לוי שקנה מלוי יהיה חלוט ת"ל ואשר יגאל מן הלוויים, חף הגואל מיד לוי גואל גאולת עולם (ת"כ שם ו; ערכין ס:). ויצא ממכר בית. הרי זו מנחה אחרת, ואם לא גאלה יולאה ציובל, ואינו נחלט לטוף [שנה] כבית של ישראל (ת"כ שם ו; ערכין לג:). כי בתי ערי הלוויים היא אחוזתם. לא היה להם נחלת שדות וכרמים אלא ערים לשבת ומגרשיהם, לפיכך הם להם במקום שדות וש להם גאולה כשדות, כדי שלא תופקע נחלתם מהם (ת"כ שם ח:). (לד) ושדה מגרש

ת"כ שם ז) ועיר נקבה היא והולך לכתוב לה, אלא מתוך שרריך לכתוב לא בפנים תקנו לו במסורת, זה טופל על זה: לא יצא ביבול. אמר רב ספרא אם פגע צו יצול בתוך שנתו לא יאל (ערכין לא:). (לא) ובתי החצרים. כתרוממו פתחין [ס"א פלחיה] עיירות פתוחות מאין חומה, והרבה יש בספר יהושע (פרקים יג"ט) הערים והלריהם. בתלריהם ובטירותם (בראשית כה:טז): על שדה הארץ יחשב. הרי הן כשדות, שנגאלין עד היוצב, ויואלין ציובל לבעלים אם לא נגאלו (ת"כ פרק וצ"ג; ערכין לג:). גאלה תהיה לו. מיד אם ירלה. וזהו יפה כחו מכח שדות, שהשדות אין נגאלות עד שתי שנים (ס:). וביובל יצא. בחס: (לב) וערי הלוויים. ארבעים ושמונה עיר שנתנו להם: גאלת עולם. גואל מיד ואפילו לפני שתי שנים, אם מכרו שדה משדותיהם הנחוטות להם באלפים חמה סביבות הערים, או אם מכרו בית בעיר חומה, גואלן

years, but may be redeemed at any time thereafter, and a house in an unwalled city may be redeemed even immediately, a house in a walled city can be redeemed only until the first anniversary of the sale. Thereafter, it remains the property of the buyer in perpetuity (*Rashi*; *Sifra*).

32-34. Levite cities. The Levites did not receive provinces, as did the other tribes. Instead, they were given forty-eight towns scattered around the country, each of which was surrounded by a ring of open land, 2,000-cubits wide (see *Numbers* 35:1-8). The following laws apply to sales of both houses and open fields in the Levite cities, whether the particular property was owned by a Levite or it had been inherited by an Israelite from a Levite ancestor (*Rambam, Hil. Shemittah V'Yovel* 13:8-9).

32. גְּאֻלָּת עוֹלָם — *A right of redemption that is eternal.* Any part of the Levite property may be redeemed immediately or years later, whether it is a house or a field, and whether the city is walled or open (*Rashi*; *Sifra*).

33. וְאֲשֶׁר יִגָּאֵל מִן־הַלְוִיִּם — *And that which one will buy from the Levites.* Although the word יִגָּאֵל generally means *will redeem*, the word also can be rendered *will buy*, and that is the sense in which it is used in our verse (*Rashi*).

הוא אֲחֻזָּתָם — *This is their ancestral heritage.* Since the Levites' only heritage in *Eretz Yisrael* is their cities and the surrounding area, they cannot be deprived permanently of any part of their property (*Rashi*).

34. לֹא יִמָּכַר — *May not be sold.* The sense of the verse is not that the fields may not be sold at all, for they can be. Rather, this means that such Levite property reverts to its original owner in all cases, even in cases where an Israelite would lose his property. There are two ways in which an Israelite would lose his right to the property forever: (a) if an Israelite consecrated a field to the Temple treasury, and did not redeem it; or (b) if he consecrated his field to the Temple treasury, and the Temple treasurer sold it before the original owner or his relatives redeemed it. In

יִמְכַר בְּיַד אֲחֵיךָ עוֹלָם הוּא לָהֶם: ס לה וְכִי-
 לֵה וְאָרִי יִתְמַסְכֵּן אַחֲוֶיךָ וְתִמּוּט יָדֶיךָ
 עִמָּךְ וְתִתְקַף בְּיַד דִּיר וְתוֹתֵב (כִּי יָדוּר
 וְיִתּוֹתֵב) וְיַחֲוֶי עִמָּךְ: לו לֹא תִסַּב מִנְדָּה
 חֲבוּלֵיָא וְרַבִּיתָא וְתִדְחַל מֵאַלְהֵיךָ
 וְיַחֲוֶי אַחֲוֶיךָ עִמָּךְ: לז לֹא תִסְפָּךְ לֹא תִתֵּן
 לֵה בְּחֲבוּלֵיָא וּבְרַבִּיתָא לֹא תִתֵּן
 < If 35 < for them. < it is < that is eternal < a heritage < for << be sold;
 < pros- << him < you shall << in your < does his < and falter < your brother becomes
 elyte strengthen com- means of impoverishes
 munity, support

וְתוֹשֵׁב וְיַחֲוֶי עִמָּךְ: לו אַל-תִּקַּח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית וְיִרְאֵתָ מֵאַלְהֵיךָ
 << your God < and you << and [illegal] < advance < from < take < Do 36 << in your < so that he << or
 shall fear increase; interest him not community. can live resident –

וְיַחֲוֶי אַחֲוֶיךָ עִמָּךְ: לז אֶת-כִּסְפְּךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁךְ וּבְמִרְבִּית לֹא-תִתֵּן
 < give < do not < and for [illegal] << for < him < give < do not < Your money 37 << with < – and let your
 increase interest, you. brother live

רש"י

גר ותושב. חף אם הוא גר או תושב. ואיזהו תושב, כל שקבל עליו שלא לעבוד ע"ז ואוכל נבלות (סס): (לו) [נשך ותרבית. חד שווייהו רצון ולעבוד עליו בשני לחוין (צ"מ ס:):] ויראת מאלהיך. לפי שדעתו של אדם נמשכת אחר הרבית וקשה לפרוש הימנו, ומורה לעלמו היתר בשביל מעותיו שהיו בטלות אלנו, הולך לומר ויראת מאלהיך. או התולה מעותיו בכרכי כדי להלוותם לישראל ברבית הרי זה דבר המסור ללבו של אדם ומשבתו, לכך הולך לומר ויראת מאלהיך (סס נח:)

עריהם לא ימכר. מכר גזבר, שאם הקדיש בן לוי את שדהו ולא גאלה ומכרה גזבר, אינה יולאה לכהנים ציבול כמו שנאמר בישאל ואם מכר את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד (להלן כז:): אבל בן לוי גואל לעולם (ת"כ סס ה,ט: (לה) והחוקת בו. אל תניחיהו שירד ויפול ויהיה קשה להקימו אלא חזקה משעת מוטת היר. למה זה דומה, למשחוי שעל החמור. עודהו על החמור וס"א במקומו, אחד תופס בו ומעמידו. כפל לארך, חמשה חין מעמידין אותו (סס פרשתא ה:א):

both of the above cases the field would not go back to an Israelite owner in the Jubilee Year; instead, it would be divided among the Kohanim when *Yovel* comes (27:20-21). Levite fields are an exception to the rule; they always revert in *Yovel* (*Rashi*; *Sifra*).

35-38. Preventing poverty. *Rambam* rules that the highest form of charity is to step in with help to prevent a person from becoming poor. This includes offering him a loan or employment, investing in his business, or any other form of assistance that will avoid poverty. The basis for this principle is the commandment in our passage: *you shall strengthen him* (*Hil. Matanos Aniyyim* 10:7).

35. וְכִי-יִמּוּךְ אַחֲוֶיךָ — *If your brother becomes impoverished.* Your fellow Jew has begun to lose his money, but has not yet become poor. It is your responsibility to slow his decline and help him regain his prosperity. The verse refers to him as *אָחִיךָ*, *your brother*, a more intimate term than *עִמִּיתְךָ*, *your fellow* (literally, *one of your people*).

The teaching cited by *Rashi* is basic in the life of both the individual and the nation. It is much harder for someone to emerge from bankruptcy than for him to be helped before his business fails. Nevertheless, as the later passages show, no matter how low a person falls, his fellow Jews have the responsibility to help him. So too, in the history of the nation. Though Israel has suffered countless reversals in its history, none of them is cause for despair. When the national destiny slides downward in one part of the world, Jews in more secure places must step forward to help. And when all *seems* to be lost, it never is. Just as God built worlds and destroyed them, and built anew (*Bereishis Rabbah* 3:9), so the Jewish nation has suffered appalling defeats, but always starts again and perseveres (*R' Yosef Dov Soloveitchik*).

In your community [lit., *with you*] . . . *in your community*. The verse stresses twice that you must regard his plight as *with you* — not as something that is unrelated to your own welfare. Both of these expressions bring home the importance of everyone feeling a responsibility to help him.

וְהִחֲזַקְתָּ בוֹ — *You shall strengthen him.* Do not wait until he becomes poor. When a donkey's load begins to slip from its back, even one man can adjust it and keep the donkey from falling. But once the animal has fallen, even five people cannot get it back on its feet (*Rashi*; *Sifra*).

גֵּר וְתוֹשֵׁב — *Proselyte or resident.* As used here, a *proselyte* is someone who has accepted all the commandments and become a Jew [גֵּר צִדְקָה]. A *resident* is a non-Jew who has accepted the seven Noahide commandments [גֵּר תּוֹשֵׁב]. As the Sages express it, איזהו תושב? כל שקבל עליו שלא לעבוד עבודה זרה ואוכל גבלות, *Who is a resident? Anyone who undertook not to worship idols, but who may eat nonkosher meat* (*Rashi*; *Sifra*).

נֶשֶׁךְ וְתִרְבִּית — *Advance interest and [illegal] increase.* These two terms are synonymous. In effect, therefore, the prohibition against interest is mentioned twice, so that those who charge or pay it are in violation of two commandments (*Rashi*; *Sifra*).

Kli Yakar suggests that the word *נֶשֶׁךְ*, *advance interest*, is derived from the same root as *נָשִׁיבָה*, *biting*, and describes what happens to the borrower; the transaction *bites* into his wealth. The word *מִרְבִּית*, *[illegal] increase*, describes what happens to the lender; his fortune *increases*.

וְיִרְאֵתָ מֵאַלְהֵיךָ — *And you shall fear your God.* Without this fear, it would be difficult to restrain someone from taking interest, because it seems reasonable to receive something in return for the use of one's money.

אֶכְלֶךָ: לַח אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם

< I have taken you out < in that < your God, < HASHEM, < I am 38 << your food.

מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לָתֵת לָכֶם אֶת-אֶרֶץ כְּנָעַן לְהִיּוֹת

< to be << of Canaan, < the land < you < to give < of Egypt, < of the land

לָכֶם לְאֱלֹהִים: ס שְׂשִׁי [רביעי] לֹט וְכִי-יִמּוֹךְ אָחִיךָ עִמָּךְ

< with < your brother becomes < If 39 << as God. < unto you
you impoverished

וְנִמְכַר-לָךְ לֹא-תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד: מ כְּשָׂכִיר

< Like a hired 40 << of a < the work < with < work < do not << to < and is sold
worker slave. him you,

כְּתוֹשֵׁב יִהְיֶה עִמָּךְ עַד-שְׁנַת הַיְבֻל יַעֲבֹד עִמָּךְ: מֵא וַיֵּצֵא מֵעִמָּךְ הוּא

< he << from being < Then he 41 << with < shall he < of the < the year < until << with < shall he be < [or] like a
with you, shall go out you. work Jubilee you; resident

וּבְנָיו עִמּוֹ וְשָׁב אֶל-מִשְׁפַּחְתּוֹ וְאֶל-אֲחֵזַת אֲבֹתָיו יָשׁוּב: מֵב כִּי-עֲבָדִי

< My < For 42 << shall he < of his < the < and to << his family, < to < he shall << with < and his
servants return. ancestors heritage return him; children

הֵם אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד:

<< of a < in the manner < they shall not << of Egypt; < of the land < I have taken them out < in that << are
slave. of the sale be sold they,

ר"ט

ז: (מ) כשכיר כתושב. עבודת קרקע ומלאכת אומנות כשאר שכירים התנהגו בו: עד שנת היובל. אם פגע בו יובל לפני שש שנים היובל מוילאו (ס 7: (מא) הוא ובניו עמו. אמר רבי שמעון אם הוא נמכר בניו מי מכרן אלא מכאן שרצו חייב צמוזות בניו (ס 7: ג; קידושין כג): ואל אחזת אבותיו. אל כבוד אבותיו וחין לזולו בכך (ת"כ ס 7: מכות יג): אחזת. חזקת (ס: (מב) כי עבדי הם. שטרי קודם (ת"כ פרשתא ואל): לא ימכרו ממכרת עבד. בהכרזה, כאן יש עבד למכור, ולא יעמידנו על אבן הלקה (ס:)

(לח) אשר הוצאתי וגו'. והצחתי בין כבוד לשאינו כבוד, אף אני יודע ונפרע מן המלוה משותף לשראל ברצית ואומר של נכרי הם (ס סא:). דבר אחר, אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים. על מנת שתקבלו עליכם מלותי (ת"כ ס 1) אפילו הן כבודות עליכם: לתת לכם את ארץ כנען. בשכר שתקבלו מלותי: להיות לכם לאלהים. שכל הדבר שראל אני לו לאלהים, וכל היואל ממנה כעובד ע" (ת"כ ס 7: כחצות ק"י): (לט) עבודת עבד. עבודה של גנאי שיהא ניכר זה כעבד, שלא יוליד כליו אחריו לבית המרחק ולא ינעול לו מנעליו (ת"כ פרק

38. אֲשֶׁר-הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. — *In that I have taken you out.* Just as in Egypt God differentiated between the firstborn and those who were not firstborn, so too, He will know if someone has illegally accepted interest, no matter how he tries to launder the transaction. Alternatively, God liberated us from Egypt so that we would accept *all* of His commandments, even the difficult ones, such as the prohibition against charging interest (*Rashi; Sifra*).

39-43. A Jew's Jewish "slave." Although the Torah gave Jewish men the right to sell themselves to fellow Jews, they are not slaves in the generally accepted sense of the word. They do not lose their status in the religious or civil community, and in only one case are they excused from a commandment: Under limited circumstances, their masters may mate them with non-Jewish slavewomen (see *Exodus* 21:4). Rather than slaves, they are "indentured servants," who, for a specific period of time, are not free to resign their employment, but whose masters must treat them with such delicacy and consideration that the Sages said (*Kiddushin* 20a), "One who buys himself a slave buys himself a master."

39. לֹא-תַעֲבֹד בּוֹ עֲבֹדֶת עֶבֶד. — *Do not work with him the work of a slave.* Do not assign him to do the sort of degrading tasks that would be given only to a slave, such as having him bring his master's personal effects to the bathhouse or put shoes on his master's feet. Rather, he should be assigned to skilled work or field labor, like hired help (*Rashi; Sifra*).

41. הוּא וּבְנָיו. — *He and his children.* Under no circumstances do the Jewish children of a Jewish slave ever belong to his master; even those born to his Jewish wife during his period of servitude are free. Rather, this verse teaches that during one's slave years, his master is responsible for the upkeep of the slave's family. It is this reliance upon the master that *he and his children* leave when the slave years end (*Rashi; Sifra*).

42. לֹא יִמְכְּרוּ מִמִּכְרַת עֶבֶד. . . עֲבָדֵי הֵם. — *My servants are they . . . they shall not be sold in the manner of the sale of a slave.* Since a Jew is owned only by God, it is sacrilegious to sell him on an auction block (*Rashi; Sifra*); rather, he must be sold discreetly and with dignity (*Rambam, Hil. Avadim* 1:5).

מג לא תפלח בה בקשיו ותדחל מאלהיך: מד ועבדך ואמתך די יהון לך מן עממיא די בסחרניכון מנהון תקנון עבדין ואמהן: מה ואף מבני תותביא ערליא דדירין עמכון מנהון תקנון ומורעיתיהון די עמכון די אתילידו בארעכון ויהון לכון לאחסנא: מו ותחסנון יתהון לבניכון בתריכון למירת אחסנא לעלם בהון תפלחון ובאחיכון בני ישראל גבר באחיהו לא תפלח בה בקשיו: מז וארי תדבק יד ערל ותותב עמך ויתמסכן אחור עמה וינדבן לדיר

מג לא-תַרְדֶּה בוּ בַפֶּרֶךְ וַיִּרְאֶתָ מֵאֱלֹהֶיךָ: 43 << your God. <— you shall fear << through hard labor < him < subjugate < Do not

מד וְעַבְדְּךָ וְאִמְתְּךָ אֲשֶׁר יִהְיוּ-לְךָ מֵאֵת הַגּוֹיִם 44 < the nations < from << to you, < belong < that < or your maidservant < Your slave

אֲשֶׁר סְבִיבֵיתֶכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ עֶבֶד וְאִמָּה: מה וְגַם 45 << or a maid- < a < you may < from among << surround you, < who < slave purchase < them

מִבְּנֵי הַתּוֹשְׁבִים הַגֵּרִים עִמָּכֶם מֵהֶם תִּקְנוּ 46 << you may < from << with you, < who live < of the residents < from among < purchase, < them < the children

וּמִמִּשְׁפַּחְתָּם אֲשֶׁר עִמָּכֶם אֲשֶׁר הוֹלִידוּ בְּאֶרְצְכֶם וְהָיוּ לָכֶם לְאֶחָוָה: 47 << as hereditary < for < and they << in your land; < they begot < whom < with you, < that is < and from their family < property. < you < shall be

מוּ וְהִתְנַחֲלֹתֶם אֹתָם לְבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לְרִשְׁתָּ אֶחָוָה לְעֹלָם בָּהֶם 46 < with < forever << as hereditary < to possess < after you < to your < You shall pass them < as an inheritance < them < property, < children

תַּעֲבֹדוּ *וּבְאֲחֵיכֶם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אִישׁ בְּאֶחָיו לֹא-תִרְדֶּה בוּ בַפֶּרֶךְ: ס 47 << through < him < subjugate < do not << with his < — a << of Israel < the < but with << shall you < hard labor. < brother — < man < Children < your brethren, < work;

שביעי מז וְכִי תִשָּׂיג יַד גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ וּמָךְ אֶחִיךָ עִמּוֹ וְנִמְכַר לְגֵר 47 < to an < and he < with < and your brother << with < who < of an <— the << it attains < If < alien < is sold < him, < becomes impoverished < you — < resides < alien < hand < the means

* ב' טעמים

רש"י

בארלכס וילדו להס, הבן הולך אחר האב ואינו בכלל לא תחיה חלל אתה מותר לקנותו בעבד (ס ד; קידושין סז): מהם תקנו. אוחס תקנו: (מו) והתנחלתם אתם לבניכם. החזיקו בהם לנחלה לנורך בניכס אחריכס. ולא יתכן לפרש הגחילוס לבניכס, שא"כ היה לו לכתוב והנחלתם אותם לבניכס. והתנחלתם כמו והתחזקתם: [איש באחיו. להביא נשיא בעמיו ומלך במשרתיו שלא לרדות בפרך: (מו) יד גר ותושב. גר והוא תושב, כתרנומו ערל (א)תותב, וסופו מוכית, ונמכר לגר תושב: וכי תשיג יד גר ותושב עמך. מי גרס לו שיעשיר דבוק עמך (ת"כ) פרק ח"א: ומך אחיך עמו. מי גרס לו שימך דבוק עמו ע"ל שלמד ממעשיו (ס):

(מג) לא תרדה בו בפרך. מלאכה שלא לנורך כדי לענותו. אל תאמר לו החס לי את הכוס הזה והוא אינו לריך, עדור תחת הגפן עד שאבוא. שמא תאמר אין מכיר בדבר אם לנורך אם לאו ולאומר אני לו שהוא לנורך, הרי הדבר הזה מסור ללב, לכך נאמר ויראת (ס ז): (מד) ועבדך ואמתך אשר יהיו לך. אם תאמר אם כן כמה אשתמש (ס ג) ובעבדי איני מושל, צו' אומות איני נוהל, שהרי הזהרתי לא תחיה כל נשמה (דברים כ:טז) חלל מי ישמשי: מאת הגוים. הם יהיו לך לעבדים: אשר סביביתכם. ולא שנתוך גבול ארלכס (ת"כ ס) שהרי בהם אמרתי לא תחיה כל נשמה: (מה) וגם מבני התושבים. שבו מסביבותיכס לישא נשים

43. לא-תַרְדֶּה בוּ — Do not subjugate him. Though a Jew who sells himself as a slave deserves to be subjected to the indignities of having a master, nevertheless he remains a servant of God and cannot sell himself completely. [Therefore, the verse limits the owner's dominion] (Sforno). Do not seek to break the Jewish slave's body and spirit by ordering him to perform difficult tasks that have no useful purpose, such as ordering him to boil water when there is no need for it; or tasks whose duration is ill defined, such as ordering him to "keep digging around this tree until I come back" (Rashi; Sifra). Rambam elaborates that it is forbidden to have him work merely to "keep him busy" (Hil. Avadim 1:6).

44-46. Non-Jewish slaves. Having said that an owner's rights over his Jewish slaves are severely limited, the Torah states that one may purchase slaves from among the surrounding nations. Such slaves become the property of their owners. 47-55. Jews owned by non-Jews. The ultimate degradation is for a Jew to be sold as a slave to a non-Jewish resident of Eretz Yisrael. In that unpleasant case, the Torah places a responsibility upon his kinsmen to redeem him, but they must do so without depriving the owner of his legitimate property rights. 47. גֵּר וְתוֹשֵׁב עִמָּךְ — An alien who resides with you. This is a non-Jew who has undertaken to observe the seven Noahide laws, and is therefore permitted to reside in Eretz Yisrael.

תּוֹשֵׁב עִמָּךְ אוֹ לְעֶקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר: מִח אַחֲרֵי
 < after 48 << of an < of the family < to an idol < or < with you, < who
 alien; resides

ותּוֹתֵב עִמָּךְ אוֹ לְאֶרְמֵי וְרַעִית גֵּיּוֹרָא: מִח בְּתֵר דִּיזְדַּבֵּן פְּרָקְנָא תְהִי לֵה חֹד מֵאַחֲוֵהי יִפְרָקְנָה: מִט אוֹ אַח אַבּוּהֵי אוֹ בֵר אַח אַבּוּהֵי יִפְרָקְנָה אוֹ מְקָרִיב בְּשֵׁרָה מוֹרַעִיתָה יִפְרָקְנָה אוֹ דִתְדַבֵּק יְדָה וְיִתְפָּרֵק: נִיחֵשֵׁב עִם זְבִנְהָ מִשְׁתָּא דְאִזְדַּבֵּן לֵה עַד שְׁתָּא דִיּוֹבְלָא וְיִהִי כְסָף זְבִינּוּהִי בְּמִנְיַן שְׁנֵינָא כְּיוֹמֵי אֲגִירָא יְהִי עֲמָה: נֵא אִם עוֹד סְגִיּוֹת בְּשֵׁנֵינָא לְפּוּמְהוֹן יִתִּיב פְּרָקְנָה מְכֻסָּף זְבִינּוּהִי: נִבְ וְאִם זְעַר יִשְׁתָּאֵר בְּשֵׁנֵינָא עַד שְׁתָּא דִיּוֹבְלָא וְיִחֲשָׁב לֵה כְּפּוּם שְׁנוּהִי יִתֵּב יִת פְּרָקְנָה: נִבְ כַּאֲגִיר שְׁנָא בְּשֵׁנָא יְהִי עֲמָה

נִמְכָּר גְּאֻלָּה תִּהְיֶה-לוֹ אַחַד מֵאֲחָיו יִגְאָלְנוּ:
 << shall < of his < one << for < shall < redemption < he has
 redeem him; brothers him; there be been sold,

אוֹ-דָדּוֹ אוֹ בֶן-דָּדּוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ-מִשְׂאֵר בְּשָׂרוֹ
 < a close relative < or < shall < of his < the < or < his < or 49
 redeem him, uncle son uncle,

מִמִּשְׁפַּחַתּוֹ יִגְאָלְנוּ אוֹ-הַשֵּׁיגָה יָדּוֹ וְנִגְאָל: וְחָשַׁב
 < He shall 50 << he shall be < if his hand attained < or << shall < from his family
 calculate redeemed. the means, redeem him;

עִם-קִנְיָהּ מִשְׁנַת הַמְּכָרוֹ לֹא עַד שְׁנַת הַיְבֻל וְהָיָה כְּסָף מִמְכָּרוֹ בְּמִסְפָּר
 < [divided] accord-<< of his < - the << it shall << of the < the < until < to < he was < from < his < with
 ing to the number purchase - money be Jubilee; year him sold the year purchaser

שָׁנִים כְּיָמֵי שָׂכִיר יִהְיֶה עִמּוֹ: נֵא אִם-עוֹד רַבּוֹת בְּשָׁנִים לְפִיָּהֶן יִשִּׁיב
 < he shall < in accordance << years, < many < there < If 51 << with < he shall be < of a hired < like the << of years,
 repay with them are yet him. [regarded] worker years

גְּאֻלָּתוֹ מִכְּסָף מִקְנָתוֹ: נִבְ וְאִם-מְעַט נִשְׂאָר בְּשָׁנִים עַד-שְׁנַת הַיְבֻל
 << of the < the < until < of the < left < there < And 52 << of his < from the < his
 Jubilee, year years are a few if purchase. money redemption

וְחָשַׁב-לוֹ כְּפִי שְׁנָיו יִשִּׁיב אֶת-גְּאֻלָּתוֹ: נִבְ כְּשָׂכִיר שָׁנָה בְּשָׁנָה יִהְיֶה עִמּוֹ
 << with < shall < after < year < Like a hired 53 << his < shall he < his < accord-<< with < he shall
 him; he be year worker redemption. repay years ing to him; calculate

ה"ש

משפחת גר. זה הוא עובד כוכבים, כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לעבודה זרה עלמה (סס; ז"ק קיג): להיות לה שמש, ולא לחלוקה אלא לחטוב עניס ושחוב מיס: (מח) גאולה תהי' לו. מיד, אל תניחה שיטמע (ת"כ סס): (ג) עד שנת היובל. שהרי כל עולמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל, שהרי ציובל יאל כמו שאל' למטה ואלא שנת היובל (פסוק נד) ובכרי שתחת ירך הכתוב מדבר, ואעפ"כ לא תבא עליו בעקיפין, מפני חלול השם, אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון (ה"כ פרק

משפחת גר. זה הוא עובד כוכבים, כשהוא אומר לעקר זה הנמכר לעבודה זרה עלמה (סס; ז"ק קיג): להיות לה שמש, ולא לחלוקה אלא לחטוב עניס ושחוב מיס: (מח) גאולה תהי' לו. מיד, אל תניחה שיטמע (ת"כ סס): (ג) עד שנת היובל. שהרי כל עולמו לא קנאו אלא לעובדו עד היובל, שהרי ציובל יאל כמו שאל' למטה ואלא שנת היובל (פסוק נד) ובכרי שתחת ירך הכתוב מדבר, ואעפ"כ לא תבא עליו בעקיפין, מפני חלול השם, אלא כשבא ליגאל ידקדק בחשבון (ה"כ פרק

לְעֶקֶר מִשְׁפַּחַת גֵּר — *To an idol of the family of an alien.* The Jew sold himself to be a menial servant of a temple, such as a woodchopper or a waterdrawer (*Rashi*; *Kiddushin* 20a).

48. אַחֲרֵי נִמְכָּר — *After he has been sold.* Even though the Jew sold himself to an idol, and his brethren might feel that he has forfeited his right to their mercy, the Torah disagrees. Even *after he has been sold*, we are commanded to redeem him (*Sforno*).

גְּאֻלָּה תִּהְיֶה-לוֹ — *Redemption shall there be for him.* As the passage indicates below, a Jew owned by a non-Jew is required to work until the Jubilee Year when he goes free by Torah law — but his brethren should not permit him to remain a slave for that long. It is their duty to redeem him as soon as possible, lest he assimilate among the gentiles. Nevertheless, the Torah does not

permit the Jewish authorities to free their fellow Jew by force. They must give his owner fair compensation (*Rashi*; *Sifra*).

50. וְחָשַׁב עִם-קִנְיָהּ — *He shall calculate with his purchaser.* The requirement that the owner be paid fair value proves that it is forbidden to steal from a non-Jew (*Bava Kamma* 113b). The *Tosefta* teaches that it is worse to steal from a non-Jew than from a Jew, because if a Jew is victimized by his fellow, he will not condemn all Jews or lose his faith in God because of one dishonest individual. But if a Jew cheats a non-Jew, the victim will rail against the Torah and God. Such dishonesty will result in the cardinal sin of desecration of the Name [see 22:32]. For this reason, Jacob instructed his sons to return the money that they found in their sacks when they returned from Egypt

לֹא יִפְלַח בָּהּ בְּקִשּׁוֹ לְעֵינֶיהָ:
 נד וְאִם לֹא יִתְפָּרֵק בְּאֵלֶיךָ וַיִּפּוֹק
 בְּשֵׁתָא דְיִבְלָא הוּא וּבְנוּהֵי עִמָּה:
 נה אַרְבֵּי דִילֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל עֲבָדִין
 עֲבָדֵי אֲנֹן דִּי אֲפָקִית יְתְהוֹן
 מֵאַרְעָא דְמִצְרַיִם אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ:
 א לֹא תַעֲבֹדוּן לְכוּן טַעֲנוּן וְצִלָּם
 וְקָמָא לֹא תְקִימוּן לְכוּן וְאֲבָן סִגְדָא
 לֹא תִתְנֹן בְּאַרְעֵכוּן לְמַסְגֵּד עֲלֵהּ
 אַרְבֵּי אֲנָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ: ב גִּת יוֹמֵי
 שְׁבִיָּא דִילֵי תִשְׁרוּן וּלְבֵית מִקְדָּשִׁי
 תְהוֹן דְחָלִין אֲנָא יְיָ:

לֹא־יִרְדְּנוּ בְּפָרֶךְ לְעֵינֶיהָ: נד וְאִם־לֹא יִגָּאֵל בְּאֵלֶהָ
 << by these < he has not been < If 54 << before < through < he shall not
 means, redeemed your eyes. hard labor subjugate him

וַיֵּצֵא בְּשַׁנַּת הַיָּבֵל הוּא וּבְנָיו עִמּוֹ: מִפְטִיר נה כִּי־לִי בְנֵי־
 < are the < to < For 55 << with < and his < he << of the < in the < then he
 Children Me him. children Jubilee, year shall go out

יִשְׂרָאֵל עֲבָדִים עֲבָדֵי הֵם אֲשֶׁר־הוֹצֵאתִי אוֹתָם
 < I have taken them out < in that < they are, < My servants << servants; < of Israel

מֵאַרְץ מִצְרַיִם אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: [כו] לֹא־
 < Do not 1 26 << your God. < HASHEM, < -I am << of Egypt < from the land

תַּעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים וּפְסֵל וּמִצֵּבָה לֹא־תְקִימוּ לָכֶם וְאֲבָן מִשְׁפִּית לֹא
 < do < for flooring < and a << for your- < erect < do not < or a pillar < and a << idols, < for your- < make
 not stone selves, statue selves

תִּתְּנוּ בְּאַרְצְכֶם לְהִשְׁתַּחֲוֹת עֲלֶיהָ כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: ב אֶת־שַׁבְּתוֹתַי
 < My Sabbaths 2 << your God. < HASHEM, < I am <-for << upon it < to prostrate oneself < in your land < emplace

תִּשְׁמְרוּ וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ אֲנִי יְהוָה: פפפ
 נ"ז פסוקים. חטי"ל סימן. לאחוז"ה סימן.
 << HASHEM. < -I am << you shall < and My < you shall
 reverence Sanctuary observe

רש"י

(נג) לא ירדנו בפרך לעיניה. כלומר ואתה רואה: (נד) וואם לא יגאל באלה. בחלה הוא נגאל ואינו נגאל בשם (קידושין טו:): הוא ובניו עמו. הגוי חייב במזונות בניו: (נה) כי לי בני ישראל עבדים. שטרי קודם: אני ה' אלהיכם. כל המשעבד בהן מלמטן כאלו משעבד ובהן מלמעלן (ת"כ ס"ד): (א) לא תעשו לכם אילים. כנגד זה הנמכר לנכרי, שלא יאמר הואיל ורבי מגלה עריות אף אני כמותו, הואיל ורבי עובד עבודת כוכבים אף אני כמותו, הואיל ורבי מחלל שבת אף אני כמותו, לכך נאמרו מקראות הללו (ס"ו). ואף הפרשיות הללו נאמרו על הסדר. בתחלה הזהיר על השביעית, ואם חמד ממון ונחשד על השביעית סופו למכור

(Genesis 43:12); he wanted to sanctify God's Name by demonstrating the integrity of His people (R' Bachya).

53. לְעֵינֶיהָ — Before your eyes. Jews are forbidden to stand by and tolerate the sight of their fellow Jew being subjugated harshly (Ibn Ezra).

26.

1. לֹא־תַעֲשׂוּ לָכֶם אֱלִילִים — Do not make for yourselves idols. In this verse and the next, the Torah lists three primary symbols of our faith through which a person can remain strong spiritually: the avoidance of idolatry; the observance of the Sabbath, which is our testimony that God created heaven and earth; and reverence for the Temple, which expresses itself in the three annual pilgrimages. Through his adherence to these commandments, a Jew will find the strength to observe all the others, thereby preserving his faith in the most adverse circum-

stances (Ramban).

2. וּמִקְדָּשִׁי תִירָאוּ — And My Sanctuary you shall reverence. After the destruction of the Temple, this commandment applies to the synagogues and study halls that, in exile, take the place of the Sanctuary (Sforno).

This Masoretic note means: There are 57 verses in the Sidrah, numerically corresponding to the mnemonics חטי"ל and לאחוז"ה.

The first mnemonic, חטי"ל, is the name of one of the families that returned to the Land after the Babylonian Exile (Ezra 2:56). That exile was caused, in part, by Israel's failure to observe Shemittah, so that those who returned symbolized the new resolve to observe the Sabbath of the Land. The second mnemonic means "for a heritage," referring to Eretz Yisrael, the major topic of the Sidrah (R' David Feinstein).

PARASHAS BECHUKOSAI / פרשת בחקותי

אונקלוס

ג אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעַשִּׂיתֶם
 < and you < you observe < and My < you go < by My < If 3
 perform commandments decrees
 ד וְנָתַתִּי גְשָׁמֵיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַתְנָה הָאָרֶץ יְבוּלָהּ וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן
 < will < of the < and the < its < and the Land will give << in their time, < your rains < then I will 4 << them;
 give field tree produce provide

רש"י
 (ג) אם בחקותי תלכו. יכול זה קיום המצות כשהוא אומר ואת מצותי תשמרו וגו' הרי קיום המצות אמור הא מה אני מקיים אם בחקותי תלכו שיהיו עמלים צדקה (ד) בעתם. בשעה שאין דרך בני אדם ללכת כגון צלילי רביעית צלילי שבתות (ת"כ פרק א"א): ועץ השדה. הן אילני סרק ועשיריין לעשות פירות (שם ו):

PARASHAS BECHUKOSAI

This *Sidrah* begins with the idyllic blessings that await the Jewish people if they live up to their covenant with God, and are thus worthy of God's esteem. It then proceeds to the *תוכחה*, *Admonition*, a sobering account of warnings, punishments, frustrations, and curses that will be the inevitable outcome of any attempt to destroy the covenant. Indeed, though God's underlying mercy prevents all of these curses from befalling Israel in any one unbearable instant, a careful reading of Jewish history — and perhaps the 20th century in particular — shows that they *have* taken place at various intervals, before and during the exiles. Just as the curses have come, however, so the final blessings will come, for the final words of the Admonition are God's irrevocable oath that He will remember His covenant with the Patriarchs and redeem His children.

Ramban (25:1) notes that the original covenant between God and Israel as a *nation* was made by the revelation at Sinai and the subsequent forty days during which God taught the Torah to Moses. Moses recorded these teachings in the "Book of the Covenant" (*Exodus* 24:4,7), and "ratified" that covenant by means of offerings on behalf of the entire nation (*ibid.* 24:5-8). But the people broke the covenant by building and worshiping the Golden Calf, causing Moses to break the Tablets. After God accepted Moses' prayers and called him to Mount Sinai to receive the Second Tablets and be taught the Torah once more, it was necessary to ratify the covenant anew. This time, however, it was ratified not by means of offerings but by the stringent warnings of this chapter, which make starkly clear that not only Israel's prosperity but its very survival depends on loyalty to God and His commands.

☞ Miracles of blessing and curse.

The long list of blessings (vs. 3-13) and the even longer list of curses (vs. 14-43) could be misunderstood as an indication that there are many more curses than blessings. Actually, the blessings are given in general terms, and are therefore brief; the curses, however, are given in great detail, because they are intended to awe the people into obedience to God's will (*Ibn Ezra* v. 13).

The commentaries follow two major approaches regarding why the Torah lists only material blessings, such as prosperity and military victory, rather than describe the spiritual rewards that await those who serve God:

(a) The blessings and curses are all hidden miracles. There is no need for the Torah to state that people who engage in spiritual pursuits and serve God faithfully should receive spiritual rewards; it is quite natural that spiritual accomplishment should bring spiritual reward. But it is not natural that the study of Torah and the performance of *mitzvos* should earn for an entire people good health, prosperity, triumph over enemies, and all the other blessings described below. For example, is it natural that the observance of *Shemittah* will enable a hundred Jews to pursue ten thousand enemies, and that the violation of the *Shemittah* laws will cause the nation to be exiled and helpless? The Torah's intention, therefore, is to teach that obedience to God is of such magnitude that it will be rewarded miraculously (*Ramban* v. 11).

(b) Material blessings are hardly the primary reward nor are material deprivations the primary punishment; only in the World to Come and Gehinnom can there be adequate reward and punishment. But someone who enjoys good health, prosperity, and security finds it much easier to perform the commandments that will earn him the infinite rewards of the World to Come. Therefore, God assures us that the person who serves Him with sincerity and joy will be granted all the blessings of this world, so that he can increase his service and earn even greater reward. Conversely, one who rebels will be punished with deprivation in this world so that it will be difficult for him to perform the commandments and earn a share in the World to Come (*Ramban, Hil. Teshuvah* 9:1).

3. אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ — *If by My decrees you go*. The verse contains three phrases that seem to be repetitious. Their combined meaning is as follows: *If by My decrees you go* by engaging in intensive Torah study, with the intention that such study will lead you to *observe My commandments* properly, and, if you actually *do perform them*, you will merit the blessings given in the following verses (*Rashi; Sifra*).

4. גְּשָׁמֵיכֶם בְּעֵתָם — *Your rains in their time*. Rains are needed not only to irrigate crops. They affect the climate and water supply, and, consequently, human health (*Ramban*). The blessings will be so inclusive that the rains will come at times when they will not inconvenience people, such as the evening of the Sabbath, when people are not traveling (*Rashi*).

אָבָה: הַיְעָרַע לְכוֹן דִּישָׂא לְקַטְפָּא וְקַטְפָּא יַעְרַע לְאִפּוֹקֵי בַר וְרַעָא וְתִיכְלוּן לְחִמְכוֹן לְמַשְׁבַּע וְתִיתְבוֹן לְרַחֲצֵן בְּאַרְעֵכוֹן: וְאַתָּן שְׁלָמָא בְּאַרְעָא וְתִשְׁרוּן וְלִית דְּמִנִּיד וְאַבְטַל חִיתָא בְּשִׂתָּא מִן אַרְעָא וְדִקְטְלוּן בְּחֶרְבָּא לֹא יַעֲדוּן בְּאַרְעֵכוֹן: וְתִרְדְּפוּן יַת בְּעַלֵי דְבִיכוֹן וְיִפְלוּן קְדָמֵיכוֹן לְחֶרְבָּא: הַיְוִרְדְּפוּן מִנְכוֹן חֲמִשָּׁא לְמֵאָה וּמֵאָה מִנְכוֹן לְרִבּוּתָא יַעֲרִקוּן וְיִפְלוּן בְּעַלֵי דְבִיכוֹן קְדָמֵיכוֹן לְחֶרְבָּא: ט וְאַתְּפִנִי בְּמִימְרֵי לְאוֹטְבָּא לְכוֹן וְאַפְשִׁי תִּתְכוֹן

פְּרִיּוֹ: הַ וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת-בְּצִיר וּבְצִיר יִשִּׁיג

< will < and the grape << until the << – [the season] << for < And it shall 5 << its reach harvest grape harvest, of threshing – you reach fruit.

אֶת-זֶרַע וְאַכְלֶתֶם לַחֲמֶכֶם לְשִׁבַּע וַיִּשְׁבַּתֶּם

< and you will dwell < to satiety < your bread < you will eat << until the sowing;

לְבַטַח בְּאַרְצְכֶם: שְׁנֵי וַיִּנְתַּתִּי שָׁלוֹם בְּאַרְץ

<< in the Land, < peace < I will provide 6 << in your Land. < securely

וַיִּשְׁכַּבְתֶּם וְאִין מִחְרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן-

< from < that are < beasts < I will banish << to frighten < with no < and you will dangerous [you]; one lie down

הָאָרֶץ וְחָרַב לֹא-תַעֲבֹר בְּאַרְצְכֶם: וַיִּרְדְּפֶתֶם אֶת-אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ

< and they << your enemies; < You will 7 << your Land. < pass < will not < and a << the Land, will fall pursue through sword

לְפָנֵיכֶם לְחָרַב: הַ וַיִּרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמִשָּׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ

<< will < [against] < of < and a << [against] < five < of you < There will 8 << by the < before you pursue; ten thousand you hundred a hundred, pursue sword.

וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְחָרַב: ט וּפְנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם

< I will make you fruitful, < to you, < I will turn 9 << by the < before you < – your enemies << and they My attention sword. [will] – will fall

רש"י

(ה) והשיג לכם דיש את בציר. שיהא הדיש מרובה והתם עסוקים בו עד הבציר ובציר תעסקו עד שעת הזרע (ס ז): ואכלתם לחמכם לשבע. אוכל קמטא והוא מהצדק צמטיו (ס: ט) ונתתי שלום. שמה האמרו הרי מאכל והרי משתה אם אין שלום אין כלום, ת"ל אחר כל זאת ונתתי שלום בארץ מכאן שהשלום שקול כנגד הכל, וכן הוא אומר עושה שלום וזוכר את הכל וישעיה מהזו; צרכות יא; ת"כ ס: ח: וחרב לא תעבר בארצכם. אין לריך לומר שלא יבאו למלחמה, אלא אפי' לעבור דרך ארצכם ממדינה למדינה (ת"כ פרק ב:ג): (ז) לפניכם לחרב. איש

5. *דיש* — [The season] of threshing. The prosperity will be so great that you will still be busy threshing your grain when the time comes to harvest your grapes, and you will still be occupied with your vintage when the time comes to sow next year's grain (Rashi).

לשבע — You will eat your bread to satiety. R' Chaim of Volozhin asks why the blessing seems to be restricted to *your bread* and not bread in general. Rashi quotes the *Sifra* that states that the food will be blessed so that just by eating a small amount one will feel satiated. However, this blessing applies only to *your bread*; when you give bread to the poor and hungry you cannot rely on the blessing and give only a small amount. Rather you should give an amount that is certainly sufficient to satisfy (quoted in *Likutei Basar Likutei*).

Sifsei Kohen explains the blessing of satiety from a small amount of food on the basis that most sickness comes from overeating (see *Rambam, Dei'os* 3:15). There is a danger that when confronted with the promised abundance of food a person

might gorge himself and convert the blessing to a curse. Therefore he will be doubly blessed that he will feel full after eating a small amount.

בארצכם — In your Land. The special blessing implicit in this word is that the entire world will recognize that it is our Land and no other peoples share it with us (Or HaChaim).

6. *שלום* — Peace. By climaxing the above blessings with that of peace, the Torah teaches that peace is equivalent to all the other blessings combined (Rashi; Sifra).

וחרב לא תעבר — And a sword will not pass through . . . The blessing of peace will be so pervasive that armies will not even attempt to pass through Eretz Yisrael en route to battle in some other country (Rashi; Sifra).

8. *חמשה מאה* — Five [against] a hundred. If five Jews can pursue a hundred enemies, a ratio of 1:20, then a hundred Jews should pursue 2,000, not 10,000 as the verse states. This teaches that the more people who are united in serving God, the more effective are their actions (Rashi; Sifra).

וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקְיַמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

« with you. < My covenant < and I will establish << and I will cause you to increase;

וְאֶכְלֶתֶם יִשְׁן נֹשֵׂן וְיִשְׁן מִפְּנֵי חֹדֶשׁ

< for the < to make < and the << of the < the < You will eat 10
new way old old [grain], oldest

תּוֹצִיאֵנִי: יֵא וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנֵי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-תִגְעַל

< find < and << in your midst; < My < I will place 11 << you will
abhorrent not Sanctuary remove.

נַפְשִׁי אִתְּכֶם: יב וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם

< and you < as God < unto you < I will be << in your midst, < I will walk 12 << [find] you. < shall My Soul

תִּהְיוּ-לִי לְעָם: יג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ

< of the land < I have taken you out < in that < your God, < HASHEM, < I am 13 << a < unto < will be
people. Me

מִצְרַיִם מִהֵיטָת לָהֶם עֲבָדִים וְאֶשְׁבֵּר מַטְּת עֲלֵיכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם

< you < and I led < of your yoke < the staves < I broke << slaves; < to them < from being < of Egypt

ר"ט

כמו כי שם נגועל מגן גבורים (שמואל ז א:כח) לא קבל המשיחה, שמושחין מגן של עור בחלב מבושל כדי להחליק מעליו מכת חץ או חנית שלא יקוב העור: (יב) והתהלכתי בתוכם. אטייל עמכם בגן עדן כאחד מכם ולא תהיו מזדעזעים ממני. יכול לא תיראו ממני, ת"ל והייתי לכם לאלהים (ת"כ שם ג"ד): (יג) אני ה' אלהיכם. כדאי אני שתאמינו בי שאני יכול לעשות כל אלה שהרי הולאתי אתכם מחרץ מלרים ועשיתי לכם נסים גדולים (שם ד): משת. כמין יחד בשני ראשי העול המעבדים המוסרה שלא תלא מראש השור ויתיר הקשר, כמו עשה לך מוסרות ומטות (ירמיה כז:ב) קבילי"א בלע"ז:

והקיימתי את בריתי אתכם. ברית חדשה, לא כברית הראשונה שהפרתם אותה ללא ברית חדשה שלא תופר, שנאמר וברתי את בית ישראל ואת ברית יהודה ברית חדשה לא כברית וגו' (ירמיה לא:לז; ת"כ שם ו): (יז) ואכלתם יושן נושן. הפירות יהיו משתמרים וטובים להתיישן, שיהא ישן הנושן של שלג שנים יפה לאכול משל אשתקד (ת"כ פרק ג"א): וישן מפני חודש תוציא. שיהיו הגרנות מלאות חדש והאולגרות מלאות ישן, ולריכים אתם לפנות האולגרות למקום אחר לתת החדש לתוכן (שם): (יח) ונתתי משכני. זה בית המקדש (שם ז): ולא תגעל נפשי. אין רוחי קנה בכס. כל געילה ל' פליטת דבר הבלוע בדבר,

10. יִשְׁן נֹשֵׂן — *The oldest of the old [grain]*. The stored crops of previous years will remain fresh and even improve with age, so that three-year-old grain will be superior to two-year-old grain. The verse continues that when the new crops come in, it will be necessary to shift the stored grain to make room for a new crop — so much abundance will there be (*Rashi; Sifra*).

11. מִשְׁכְּנֵי — *My Sanctuary*, the Temple in Jerusalem (*Rashi*). The term מִשְׁכְּנֵי implies God's Presence [*Shechinah*]: thus, according to *Sforno*, this is a promise that God's Presence will rest with Jews wherever they are. Or *HaChaim* comments that God's Presence will rest directly upon the righteous — בְּתוֹכְכֶם, *in your midst* (v. 12) — meaning that God will be even closer to the righteous than to the angels.

12. וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם — *I will walk in your midst*. God will deal with Israel so generously and openly that His Presence will be as obvious as that of a human king *walking in the midst* of his subjects. This verse makes clear that the blessings of this verse have not been completely fulfilled as yet, but in their entirety they are meant for the future (*Ramban*).

The sequence of blessings presented here follows the same pattern of rewards that a father might use to encourage his son to study Torah. When he first brings his son to the *beis medrash*, the study hall, the father offers rewards of figs and pomegran-

ates; today, candy and sweets. When the son is older, the father offers monetary rewards for diligence in study; later he might offer fine clothes. Next, when the son appreciates more intangible rewards he is encouraged by the prospect of the honor and respect given to those who possess knowledge. On an even more refined level, the reward in the World to Come might be the motivation. Ultimately he studies Torah for the glory of God Who created the world and endowed us with a soul that appreciates the closeness to Him that comes from the study of Torah. Similarly, in the sequence of blessings, first is the fruitfulness of the Land. Later, the promise of peace and tranquility, followed by unnatural success in chasing away Israel's enemies. But the ultimate blessing is God's presence *in your midst* (*Minchah Belulah*).

14-43. **The Tocheichah/Admonition.** If the Jewish people fail to live up to their obligations as the Chosen People, they will fall from the blessed state promised them above, and become the victim of the horrendous punishments described below. These are meant not as revenge, but to influence the people to repent, and for that reason they are inflicted in stages of increasing severity. If the first stage comes and Israel does not derive the desired lesson, their refusal to recognize and heed the word of God makes the sin more serious. Consequently, the next and

לְחַרוֹתָא (כִּי־א בְּחַרוֹתָא): יד וְאִם
 לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְלֹא תַעֲבְדוּן
 ית כָּל פְּקוּדֵי־א הָאֵלִין: טו וְאִם
 בְּקִימֵי תְקוּצוֹן וְאִם ית דִּינֵי תִרְחַק
 נִפְשְׁכוֹן בְּדִיל דְּלֹא לְמַעַבְד ית
 כָּל פְּקוּדֵי לְאַשְׁנִיּוֹתְכוֹן ית קִנְיָמִי:
 טז אַף אָנָא אַעְבַּד דָּא לְכוֹן
 וְאַסְעָרִית עֲלֵיכוֹן בְּהִלְתָּא ית
 שְׁחַפְתָּא וְיִת קְדַחְתָּא מִחֻשְׁכוֹן עֵינִין

קוֹמְמִיּוֹת: פ ❖ יד וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ
 < and you will < to Me < you will not listen < But if 14 << standing upright.
 not perform

אֵת כָּל־הַמְצוֹת הָאֵלֶּה: טו וְאִם־בְּחַקְתִּי תִמְאָסוּ
 < you consider < My decrees < and if 15 << of these commandments, < all
 loathsome

וְאִם אֶת־מִשְׁפָּטֵי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבִלְתִּי עֲשׂוֹת
 < to < so as not << [by] your < are found < My ordinances < and if
 perform soul, abhorrent

אֶת־כָּל־מִצְוֹתֵי לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי: טז אֶף־אֲנִי אֶעֱשֶׂה־זֹאת לְכֶם
 << unto < this < will do < I < then 16 << My covenant – < so that you << My com- < all
 you; also annul mandments,

וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת־הַשְּׁחַפָּת וְאֶת־הַקְּדָחַת מִכְּלוֹת עֵינַיִם
 < of the < which cause < and burning fever, < swelling lesions, < panic, < upon you < I will assign
 eyes pining away

רש"י

שונא החכמים (סס): לבלתי עשות. מונע את אחרים מעשות (סס): את כל מצותי. כופר שלא לזיתים, לכך נאמר את כל מצותי ולא נאמר את כל המצות (סס): להפרכם את בריתי. כופר בעיקר. הרי שבע עבירות, הראשונה גוררת השניה וכן עד השביעית, ואלו הן. לא למד. ולא עשה. מואס באחרים העושים. שונא את החכמים. מונע את האחרים. כופר במצות. כופר בעיקר (סס): (טז) והפקדתי עליכם. ולייתי עליכם: שחפת. חולי שמשקה את הבשר (סס פרק דג): אנפול"ג בלע"ז דומה לנפוח שהוקלה נפיחתו ומראית פניו זעופה: קדחת. חולי שמקדיה את הגוף (סס) ומחממו ומצטירו כמו כי אש קדחה באפי (דברים לז:כז): מכלות עינים

קוממיות. בקומה זקופה: (יד) ואם לא תשמעו לי. להיות עמלים בתורה |וולדעת מדרש חכמים. יכול לקיים המצות, כשהוא אומר ולא תעשו וגו' הרי קיום מצות אמור, הא מה אני מקיים ואם לא תשמעו לי, להיות עמלים בתורה (ת"כ פרשתא א:ב, פרשתא ב:א). ומה ת"ל לי, אין לי אלא זה המכיר את רבונו ומתכוין למרוד בו, וכן בנמרוד גבור ליד לפני ה' (בראשית י:ט) שמכירו ומתכוין למרוד בו, וכן באנשי סדום רעים וחטאים לה' מאד (סס יג:יג) מכירים את רבונו ומתכוונים למרוד בו (ת"כ פרשתא ב:ב): ולא תעשו. משלל תלמדו לא תעשו, הרי שתי עבירות (סס ג): (טו) ואם בחקתי תמאסו. מואס באחרים העושים (סס): משפטי תגעל נפשכם.

more severe stage of punishment will befall them, and so on, until, as the climax of the chapter states, repentance and God's mercy finally comes.

There is a constant refrain of "seven [times] for your sins" throughout the chapter (vs. 18,21,24,28). According to *Rashi*, following *Sifra*, the number is literal, meaning that the sin was composed of seven components and was punished, measure for measure, in seven ways. Accordingly, throughout the Admonition, *Rashi* interprets the verses to show how there were seven sins followed by seven distinct punishments. Other commentators, such as *Rashbam* and *Ibn Ezra*, comment that the term "seven" is a figure of speech indicating that there are "many" sins and punishments, but not literally seven.

There are people who are so frightened of the *Tochachah* that they walk out of the synagogue when it is being read. There are also synagogues where the reader reads the *Tochachah* in such a low voice that most do not hear the reading. The *Chofetz Chaim* objected strenuously to such practices. He compares it to a person who was warned to avoid a particular road because of various dangers. Choosing to ignore the warnings, he travels on that road, but so that he not see the dangers, he puts a blindfold over his eyes, not realizing that he is increasing his peril manifold.

14. . . . וְאִם־לֹא תִשְׁמָעוּ לִי — *But if you will not listen to Me*, if you will not engage in Torah study. If someone refuses to learn, it is inevitable that he will *not perform all of these commandments* (*Rashi*).

אֵת־כָּל־הַמְצוֹת הָאֵלֶּה — *All of these commandments*. Instead of considering yourself obligated to perform *all* of God's commandments, you will perform only those of your own choosing (*Sforno*).

14-15. The Admonition has begun with a chain reaction of sins, composed of seven steps, each one leading to the next. You will: (a) not dedicate yourselves to Torah study; (b) eventually stop performing commandments; (c) be revolted by others who are loyal to the Torah; (d) hate the Sages who expound the ordinances; (e) prevent others from being observant; (f) deny that God gave the commandments, that they are *My ordinances*, and (g) deny the very existence of the God Who made the covenant (*Sifra*). This is the only place in the chapter where specific sins are listed. The later series of seven punishments are based on Israel's apathetic or negative attitude toward God's wrath, for the national apathy toward the Divine reaction to sin is tantamount to a stubborn continuation of those very same sins.

16-17. The first series of punishments.

16. . . . מִכְּלוֹת עֵינַיִם — *Which cause pining away of the eyes* . . . This expression indicates a yearning that extends over a long period of time, but which ends in frustration. In our verse, it means that you will long for the recovery of the afflicted person, but he will die. This in turn will *cause anguish in your souls* (*Rashi*).

וּמְדִיבֵית נֶפֶשׁ וְזָרַעְתֶּם לָרִיק וְזָרַעְתֶּם וְאֶכְלָהּ

< for eat it < your seeds, < in vain < you will sow << in the < and cause souls; anguish

אֵיבֵיכֶם: י וְנִתְּתִי פָנַי בְּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֵיבֵיכֶם

<< your < before < and you will < against < My < I will << will your enemies; be struck down you, attention turn enemies.

וְרָדוּ בְכֶם שְׂנְאֵיכֶם וְנִסְתָּם וְאִין־רֹדֵף אֶתְכֶם:

<< you. < pursuing < with < you will << will those < you < rule over no one flee who hate you;

וְאִם־עַד־אֵלֶּה לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְיִסְפַּתִּי לְיִסְרָהּ

< punishing < then I shall << to < you do not listen < these < despite < And if << increase Me, [punishments]

אֶתְכֶם שִׁבְעַתְּ עַל־חַטָּאתֵיכֶם: יט וְשִׁבַּרְתִּי אֶת־גְּאוֹן עַיִנְכֶם וְנִתְּתִי

< I will make << of your might; < the pride < I will break << your sins. < for < seven [times] < you

אֶת־שְׁמֵיכֶם כְּבַרְזֶל וְאֶת־אַרְצְכֶם כְּנַחְשָׁה: כ וְתֵם לָרִיק כְּחֶכֶם וְלֹא־

< not << will your < in vain < Spent << like copper. < and your land < like iron < your heaven strength be;

כ"ט

עמכם לרעה (שם 7): ונגפתם לפני איביכם. שיהא המות הורג אתכם מצפנים ובעלי דבציון מקיפין אתכם מבחון (שם 8): ורדו בכם שנאיכם. שאיני מעמיד שונאים אלה מכם וצכם, שבעה שאומות העולם עומדים על ישראל אינם מבקשים אלה מה שגלווי, שנחמר והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו' ויחמו עליהם וישחיתו את יבול הארץ (שופטים וגו'): אבל בעשה שעמדי עליכם מכם וצכם הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר ואשר אכלו אשר עמי ועורס מעליהם הפשיטו וגו' (מיכה ג:ג; ת"כ שם ה): ונסתם. מפני אימה (שם): ואין רודף אתכם. מבלי כח (שם): (יח) ואם עד אלה. ואם צבדו אלה [עליכם] לא תשמעו [לי], ויספתי. עוד יסורין אחרים (שם פרק הא): שבע על חטאתיכם. שבע פורעניות על שבע עבירות האמורות למעלה (שם): (יט) ושברתי את גאון עוזכם. זה בית המקדש וכן הוא אומר הנני מחלל את מקדשי גאון עוזכם (יחזקאל כד:כא; ת"כ שם 3): ונתתי את שמיכם כברזל ואת ארצכם כנחשה. זו קשה משל משה, ששם הוא אומר והיו שמך אשר על ראשך נחשת וגו' (דברים כח:כג) שיהיו השמים מופיעין כדרך שהנחשת מופיעה, והארץ אינה מופיעה כדרך שאין הברזל מופיע והיא משמרת פירוטיה, אבל כהן השמים לא יהיו מופיעין כדרך שאין הברזל מופיע והיא חורב בעולם, והארץ תהא מופיעה כדרך שהנחשת מופיעה והיא מאבדת פירוטיה (ת"כ שם 2): (ב) ותם לריק כחכם. הרי אדם עמל שלא חרש שלא זרע שלא נכש שלא כסח שלא עדר, ובעשה הקליר בא שדפון ומלקה [אותו], אין בכך כלום. אבל אדם שעמל וחרש וזרע וכנס וכסח ועדר, וצא שדפון והלקה [אותו], הרי שניו של זה קהות (ת"כ שם 7):

ומדיבת נפש. העינים נופות וכלות לראות שיקל וירפא, וסוף שלא ירפא וידאבו הנפשות של משפחתו צמותו. כל תלואה שאינה צאה ותוחלת ממוסכה קרויה כליון עינים: וזרעתם לריק. תזרעו ולא תלמח ואם תלמח ואבולוהו אויביכם (ת"כ שם: 10) ונתתי פני. פנאי שלי, פונה אני מכל עסקי להרע לכם (שם 7): ורדו בכם שנאיכם. כמשמעו ישלטו בכם: אגדת ת"כ מפרשה זו: אף אני אעשה זאת. אני מדבר אלה ברוך (פרק ד:א) וכן אף אני אלך עמם בקרי (להלן פסוק מא): והפקדתי עליכם. שיהיו המכות פוקדות אתכם מן לזו, עד שהראשונה פקודה אללכם אצא אחרת ואסמכנה לה (שם 3): בהלה. מכה המבזהלת את הבריות, ואינו זו מכת מותן (שם): את השחפת. יש לך אדם שהוא חולה ומוטל צמטה אלל בשרו שמור עליו, ת"ל שפת, שהוא נשחף. או עתים שהוא נשחף, אבל נוח ואינו מקדית, ת"ל ואת הקדחת, מלמד שהוא מקדית. או עתים שהוא מקדית וסבור הוא בעלמו שיחיה, ת"ל מכלות עינים. או הוא אינו סבור בעלמו שיחיה אלל אחרים סבורים שיחיה, ת"ל ומדיבות נפש (שם 1): וזרעתם לריק ורעבם. זרעה ואינה מלמחת. ומעשה מה אויביכם באים ואוכלים ומה ת"ל ואכלוהו אויביכם, הא כיצד, זרעה שנה ראשונה ואינה מלמחת, שנה שניה מלמחת, ואויבים באים ומולאים תבואה לימי המזור, ושצפנים מהים ברעב, שלא לקטו תבואה אשקד. ד"ל וזרעתם לריק ורעבם כנגד הצנים והצנות הכתוב מדבר, אהתה עמל בהן ומגדלן וההטח בא ומכלה אותם, שנחמר אשר עפחתי ורביתי אויבי כלם (ויחיה צכב; ת"כ שם 1): ונתתי פני בכם. כמו שנחמר צטובה ופניתי אליכם כך נחמר ברעה ונתתי פני. משלו משל, למלך שאמר לעבדיו פונה אני מכל עסקי ועוסק אני

לָרִיק — *In vain*. You will sow your fields, but nothing will grow; and even if something grows, your enemies will take it from you (*Rashi; Sifra*).

The seven sins will have brought the following seven punishments: (a) swelling lesions; (b) burning fever; (c) frustrated longing; (d) sowing seeds that will produce crops for enemies; (e) being struck down before enemies; (f) being ruled by enemies; and (g) fleeing with no one in pursuit (*R' Bachya*).

18-20. The second series.

18. שבע על-חטאתיכם — *Seven [times] for your sins*, seven

punishments for the continuing commission of the seven sins enumerated in verses 14-15 (*Rashi; Sifra*). Because God punishes only measure for measure, there would not be seven punishments for one sin (*Gur Aryeh*).

20. ותם לריק כחכם — *Spent in vain will your strength be*. This curse is doubly painful. If one does not try hard, and fails to achieve, it is not nearly as aggravating as it is if one works very hard, but fails to achieve success (*Rashi; Sifra*).

The seven punishments of this series are: (a) destruction of the Temple; (b) the heaven will be like iron; (c) the earth will be like

תתן ארצכם את יבולתה ועץ הארץ לא יתן
 לא יתן אבה: כא ואם תהבון קדמי
 בקשיו ולא תאבו לקבלא במימרי
 ואוסף לאתאה (ניא לאיתאה)
 עליבון מחא שבע כחוביבון:
 כב ואגרי כבון ית חיות ברא ותתכל
 יתבון ותשיצי ית בעירבון ותוער
 יתבון ויצדון אורחבון: כג ואם
 באלין לא תתרון קדמי ותהבון
 קדמי בקשיו: כד ואהר אף אנא
 עמכון בקשיו ואלקי יתבון אף אנא
 שבע על חוביבון: כה ואיתי עליבון

תִּתֶן אֶרְצְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֶן
 < will not yield < of the land & the tree < its produce < shall your land < yield

פְּרִיָו: כא וְאִם־תִּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבֹו לְשִׁמְעֵי
 < to listen < and you do not < with < with < you walk < If 21 << its fruit.
 want indifference Me

לִי וְיִסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה שֶׁבַע בְּחַטָּאתֵיכֶם:
 << like your sins. < – seven << a blow < upon you < then I shall << to
 [times], increase Me,

וְהִשְׁלַחְתִּי בְּכֶם אֶת־חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁבְלָה אֶתְכֶם
 < you [of your < and it will < of the field < the wildlife < against < I will incite 22
 children], bereave you

וְהִכְרִיתָה אֶת־בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמֹו דְרָכֵיכֶם: כג וְאִם־
 < If 23 << shall your < and become < your < and diminish < your livestock, < exterminate
 roads. desolate [number];

בְּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי: כד וְהִלַּכְתִּי אִף־אֲנִי עִמָּכֶם
 < with you << I, < even << then I will 24 << with indif- < with < and you < [to return] < you will not < by these
 walk, ference, Me walk to Me, be disciplined

בְּקָרִי וְהִכִּיתִי אֶתְכֶם גַּם־אֲנִי שֶׁבַע עַל־חַטָּאתֵיכֶם: כה וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם
 < upon you < I will bring 25 << your sins. < for < seven << I, < also << you, < and I will << with indif-
 [times] strike ference;

רש"י

(כב) והשלחתני. לשון גירוי: ושבלה אתכם. אין לי אלא חיה משכלת שדרכה
 צדק, בהמה שאין דרכה צדק מנין, ת"ל וכן בהמות אשלה צם (דברים לז:כד) הרי
 שתיים. ומנין שיהא ממיטה צנשיכתה, ת"ל עס חמת זוחלי עפר (שם) מה אלו נושכין
 וממיתין אף אלו נושכין וממיתין. כבר היו שנים בצדק ישראל חמור נושך וממית ערוד
 נושך וממית (ת"כ שם ו): ושבלה אתכם. אלו הקטנים (שם ז): והכריתה את
 בהמתכם. מבחון (שם): והמעיתה אתכם. מבפנים (שם): ונשמו דרכיכם.
 שצילים גדולים ושצילים קטנים הרי שבע פורעניות. שן בהמה, וכן חיה, חמת זוחלי
 עפר, ושכלה, והכריתה, והמעיתה, ונשמו: (בג) לא תוסרו לי. לשון אלי:

ולא תתן ארצכם את יבולתה. אף מה שאתה מוזיל לה בשעת הזרע (שם): ועץ
 הארץ. אפי' מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פירותיו בשעת החגמה (שם): לא יתן.
 משמש למעלה ולמטה, אע"פ ואפרי: לא יתן פריז. כשהוא מפרה משיר פירותיו (שם)
 הרי שתי קללות ויש כאן שבע פורעניות: (בא) ואם תלכו עמי קרי. רבותיו אמרו
 עראי (שם ה) במקרה (ס"א ממקרה) שאינו אלא לפרקים כן תלכו עראי צמזות.
 ומנחם פירש לשון מניעה, וכן הוקר רגלך (משלי כה:יז) וכן יקר רוח (שם יז:כ) וקרוב
 לשון זה לתרגומו של אונקלוס, לשון קושי, שמקשים לזם להמנע מהתקרב אל:
 שבע בחטאתיכם. שבע פורעניות אחרות במספר שבע כחטאתיכם (ת"כ שם ה):

copper; (d) you will spend your strength in vain; (e) the earth will not yield crops; (f) trees will not yield fruit; and (g) whatever fruit does grow will drop from the tree before maturity.

21-22. The third series.

21. קרי — *With indifference*, claiming that the events are just chance occurrences. The translation follows *Ibn Ezra*, *Rambam* (*Hil. Taanis* 1:3), and *R' Bachya*, who see the word as related to *happenstance*, meaning that the people will refuse to recognize that their misfortunes were Divinely ordained [and that, if carefully and objectively analyzed, the punishments could be seen to fit the crime, and therefore, they are a clear message to repent (*Or HaChaim*)]. Instead, they will insist that everything was a coincidence, the result of natural causes.

Rashi's primary interpretation, *casually*, follows *Sifra*. It means that despite the punishments, your performance of the commandments will be haphazard and erratic; you will treat them as a matter of choice and convenience, rather than as Divinely

imposed obligations. *Onkelos* renders *with stubbornness*, meaning that you will stubbornly refuse to draw close to Me.

The seven punishments of this series are: (a) wild beasts; (b) domestic animals; (c) poisonous snakes; (d) death of children; (e) loss of livestock; (f) diminution of population; and (g) desolation of roads.

23-26. The fourth series.

24. בקרי — *Even I . . . with indifference*. If you persist in considering all of My carefully calibrated punishments as merely coincidental — so that My message is wasted — I will punish you measure for measure by making it more difficult for you to perceive the Divine hand. The next series of punishments will seem haphazard, for their correspondence to your sins will not be as obvious as the earlier punishments (*Or HaChaim*). This follows the principle that if people refuse to “see” God, He withdraws His Presence [הִסְתַּר פָּנָיו], *Hiddenness of the Countenance*], and makes it harder for them to recognize the truth.

חָרַב נִקְמַת נְקָם-בְּרִית וַנִּאֲסַפְתֶּם אֶל-עָרֵיכֶם

<< your cities; < into < you will be gathered << of a < the < avenging < a sword covenant, vengeance

וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנָתַתֶּם בְּיַד-אֹיֵב:

<< of [your] < into the < and you will < in your midst < a plague < then I will send enemy. hand be given over

כֹּי בְּשִׁבְרֵי לֶחֶם מִטֶּה-לֶּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים

<< women – < – ten << they will << of bread, < the staff < for you < When I break 26 bake

לֶחֶמְכֶם בְּתֵנוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֶכֶם בְּמִשְׁקָל

<< by weight; < your bread < and they will < in one oven, < your bread bring back

וְאֹכְלֵתֶם וְלֹא תִשְׂבְּעוּ: ס וְאִם-בְּזֹאת לֹא תִשְׁמָעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי

< with Me < and you walk < to Me < you do not listen < by this < If 27 << and you will not be sated. < you will eat

בְּקָרִי: כה וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחַמַּת-קָרִי וְיִסַּרְתִּי אֶתְכֶם אֶף-אֲנִי שִׁבְעַ

< seven << I, < even << you, < I will << of indif- < with the < with you < I will walk 28 << with indif- [times] punish ference; fury ference,

עַל-חַטָּאתֵיכֶם: כט וְאֹכְלֵתֶם בִּשָׂר בְּנֵיכֶם וּבִשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ:

<< will you eat. < of your < and the << of your < the flesh < You will eat 29 << your sins. < for daughters flesh sons;

וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת-בְּמֹתֵיכֶם וְהִכַּרְתִּי אֶת-חַמְנֵיכֶם וְנָתַתִּי אֶת-פְּגָרֵיכֶם

< your carcasses < and I will put < your sun-idols, < and destroy < your lofty buildings < I will demolish 30

ר"ט

והס חזי רעב: ואפו עשר נשים לחמכם בתנור אחד. מחוסר עלים (סס): והשיבו לחמכם במשקל. שמהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולת ומשהתברת בתנור והן יושבות ושוקלות את השברים לחלקם בנייהם (סס): ואבלתם ולא תשבעו. זהו מארה בתוך המעים בלחם. הרי שבע פורעניות. חרב, מזר, דבר, שבר מטה לחם, חוסר עלים, פת נפולת, מארה במעים. ונתקם אינה מן המנין, היא החרב: (ל) במתיכם. מגדלים וזיכרונות: חמניכם. מין עבודה זרה שמעמידין על הגגות, ועל שם שמעמידין בחמה קרויין חמניס: ונתתי את פגריכם. תפוחי רעב היו,

(כה) נקם ברית. יש נקם שאינו צברית כדרך שאר נקמות, וזהו סמוי ענינו של לדקיהו (מלכים ב כה:); ת"כ פרק ו:א). ד"א, נקם צרית נקמת צריתי אשר עברה. כל הזאת חרב שמקרא היא מלחמת חיילות אויבים: ונאספתם. מן החון אל תוך הערים מפני המזר: ושלחתי דבר בתוככם. ועל ידי הדבר ונתתם ביד האויבים הגרים עליכם, לפי שאין מלינים את המת זירושלים (ב"ק פב:); וכשהם מוליאים את המת לקברו נתנים ביד אויב (ת"כ סס): (בו) מטה לחם. לשון משען, כמו מטה עז (ירמיה מה:); בשברי לבם מטה לחם. אשבור לכם כל מסעד אוכל (ת"כ סס ב)

25. **נקם-ברית** — *The vengeance of a covenant*. A king who goes to war against another country and conquers it does not punish the inhabitants, even though they fought him fiercely and inflicted heavy casualties. At the time they owed him no allegiance and were entitled to defend themselves. But if a king's lawful subjects rebel against him, he will punish them, because they were disloyal and broke their covenant of allegiance. So too, God warns Israel that for their rebellion against the Torah they will suffer the *vengeance of a covenant* (*Haamek Davar*).

26. **מטה-לחם** — *The staff of bread*. A staff provides support. When there is a shortage of food, people feel like a cripple whose staff has been broken.

27. **בתנור אחד** — *In one oven*. Due to a shortage of firewood, many

women will share an oven. To make matters worse, the grain will be rotten, so that the loaves will fall apart, forcing the women to weigh the baked crumbs [*bring back your bread by weight*] to divide them equally (*Rashi*; *Sifra*).

The seven punishments of this series are: (a) the sword of foreign invaders; (b) siege, forcing people into the cities; (c) plague; (d) food shortage; (e) lack of fuel; (f) crumbling bread; and (g) constant hunger. The victory of the enemy (v. 25) is not counted separately because it is included in the punishment of the sword (*Rashi*).

27-31. **The fifth series.**

30. **במתיכם** — *Your lofty buildings, towers and castles* (*Rashi*). The people placed their confidence in the high towers from

על פגור טענותכון וירחק מימרי
 יתכון: לא ואתן ית קרויכון צדא
 ואצדי ית מקדשיכון ולא אקבל
 ברענא קרבן כנשתכון: לב ואצדי
 אנא ית ארעא ויצדיון עלה
 בעלי דבביכון דיתבין בה:
 לג ויתכון אבדר ביני עממיא ואגרי
 בתריכון דקטלין בסרפא ותהי
 ארעכון צדיא וקרויכון יהון חרפא:

עַל-פִּגְרֵי גִלּוּלֵיכֶם וַיְגַעְלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם: לֹא וְנָתַתִּי
 < I will 31 << of you. < and My Soul << of your idols; < the < upon
 turn will purge itself carcasses

אֶת-עָרֵיכֶם חָרְבָה וְהִשְׁמוֹתִי אֶת-מִקְדְּשֵׁיכֶם
 << your sanctuaries; < and I will make < into ruin < your cities
 desolate

וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחַחְכֶם: לֵב וְהִשְׁמוֹתִי אֲנִי
 << -I << I will make 32 << that are < your aromas < I will not smell
 will - desolate pleasing.

אֶת-הָאָרֶץ וְשַׁמְמוּ עָלֶיהָ אֵיבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ: לֵב וְאֶתְכֶם אֲזַרָה בְּגוֹלִים
 << among the < I will < And you 33 << in it. < who dwell < will be your < upon it < and << the land;
 nations, scatter enemies desolate

וְהִרִיקֵתִי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב וְהִיְתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה וְעָרֵיכֶם יִהְיוּ חָרְבָה:
 << a ruin. < will be < and your cities < desolate < your land will be << a sword; < after you < I will unsheathe

רש"י

הגדודיות. ולא אריח קרבנות. הרי שבע: (לב) והשמתי אני את הארץ. זו מדה טובה לשראל, שלא ימלאו האויבים נחת רוח באלה שוממה מיוזביה (שם פרק וזה): (לג) ואתכם אזרה בגוים. זו מדה קשה, שבעה שבני מדינה גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמין, וישראל נזרו כמזמרה, כאלה הזורה שטורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בחבירתה (שם ו): והריקתי. כשולף החרב מתרוקן הגדן. ומדרשו, חרב הנשמטת אחריה אינה חוזרת מהר, כאלה שמריק את המים ואין סופן לחזור (שם ז): והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריבם יהיו חרבה נראות לכס חרבות, שבעה שאלה גולה מציו ומכרמו ומעירו וסופו לחזור כאלו אין כרמו וציוו חרבים. כך שנויה בת"כ (פרק ז:א):

ומולאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם, וכרסו נבקעת ונפול עליה (שם ז): וגעלה נפשי אתכם. זה סילוק שכניה (שם): (לא) ונתתי את עריבם חרבה. יכול מאדם, כשהוא אומר והשמתי אני את הארץ (פסוק לב) הרי אדם אומר. הא מה אני מקיים חרבה, מעובר ושם (ת"כ פרשתא ז:ד): והשמותי את מקדשיכם. יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר ולא אריח הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשמתי את מקדשיכם, מן הגדודיות (שם) שירות של ישראל שהיו מתקדשות ונוטדות לבא שם. הרי שבע פורעניות. אכילת בשר בניס וצנות. והשמדת צמות הרי שמים. כריחת חמנים אין כאן פורענות אלא ע"י השמדת הציריות יפלו החמנים שבראשי הגנות ויכרתו. ונתתי את פגריכם וגו' הרי שלש. סלוק שכניה ארבע. חרבן ערים. שממן מקדש מן

which they would be able to repulse invaders, but God would destroy the buildings, leaving the people helpless against their enemies.

עַל-פִּגְרֵי גִלּוּלֵיכֶם — *Upon the carcasses of your idols.* When they felt death was near, they would take out their idols to kiss them, and then fall dead over them (*Rashi; Sifra*).

וַיְגַעְלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם — *And My Soul will purge itself of you.* Once God removes His Presence from the Temple, it loses its holiness and it is no longer *His* Temple, as it was described in verse 11. Therefore, the next verse speaks of the desolation of *your* [Israel's] sanctuaries (*Ibn Ezra; Tur; Abarbanel*).

31. חָרְבָה וְהִשְׁמוֹתִי — *Into ruin and I will make desolate.* Your cities will be devoid even of passersby and there will no longer be groups of Jews making pilgrimages to the Temple (*Rashi*).

The seven punishments of this series are: (a) cannibalism; (b) destruction of defense structures; (c) death of people; (d) loss of the *Shechinah*; (e) destruction of cities; (f) desolation of the sanctuaries; and (g) God's refusal to accept offerings.

32. אֶת-הָאָרֶץ — *The land.* This verse implies a comfort of sorts: Although Israel would be exiled from its land, none of its conquerors or successors would ever prosper on it (*Rashi; Sifra*). Indeed, throughout the many centuries of Jewish exile, *Eretz*

Yisrael, once a land flowing with milk and honey, remained a desolate, inhospitable country, barely able to support its inhabitants on a subsistence level.

R' Mordechai Eliyahu Rabinowitz in Imrei Ratzon explains the importance of this promise: When Samuel the Prophet tells King Saul that his kingship has been torn away from him and given to someone else (*I Samuel 15:28-29*), *Rashi* there explains that since kingship has now been promised to David, repentance by Saul will not help him retain his crown. Although repentance might have served to cancel Saul's punishment, the promise to someone else cannot be taken away. Similarly, if other nations successfully and productively would have settled in the Land while Israel was in exile, even repentance would not be sufficient to allow Israel to displace and harm the current inhabitants.

33. וְאֶתְכֶם אֲזַרָה בְּגוֹיִם — *And you I will scatter among the nations.* Jews will be scattered and isolated from one another, and exile is much harder to bear when one does not have the support of compatriots (*Rashi*).

וְהִיְתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה — *Your land will be desolate.* The previous verse spoke of the land being desolate so that its conquerors will not thrive in it. This verse adds that the exiles will lose hope of returning home, for they will think that their land has been desolated once and for all (*Rashi; Sifra*).

לד או תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה

< of its < the < during < for [His anger about] < will the < appease < Then 34
desolation, days all its sabbaticals land [God]

ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת

< and it will < will the land rest < then << of your < in the land < while
appease enemies; you are

את שבתתיה: כל ימי השמה תשבת את

< that << it will rest, < of its < the < All 35 << for its sabbaticals.
desolation days

אשר לא שבתה בשבתתכם בשבתת עליה:

<< upon it. < when you dwelled < during your sabbaticals < it did not rest < which

והנשארים בכם והבאתי מרן בלבבם בארצת איביהם ורדף אתם

< them < pursue << of their < in the lands < into their < weakness < - I will << among < The survivors 36
enemies; hearts bring you

קול עליה נדף ונסו מנסת חרב ונפלו ואין רדף: וכשלו איש באחיו

< over his < one < They will 37 << a < but < and they < a < as one < they will << that is < of a < will the
brother man stumble pursuer. without will fall, sword, flees flee rustling, leaf sound

במפני חרב ורדף אין ולא תהיה לכם תקומה לפני איביכם:

<< your enemies. < before < the power < in you < there will not be << there < but a < a sword, < as if from
to stand is not; pursuer before

* ש' דגושה

רש"י

שבה, והם שש עשרה למאה, ארבע עשרה שמיטין ושני יובלות, הרי לארבע מאות שנה ששים וארבע, לשלשים ושש שנה חמש שמיטות, הרי שבעים חסר אחת, ועוד שנה יחירה שנכנסה בשמטה המשלמת לשבעים וס"א ואותו יובל שגלו שלא נגמר בעונם נחשב להם, ועליהם נגזר שבעים שנה שלמים. וכן הוא אומר בדברי הימים עד רגתה הארץ את שבתותיה וגו' למלאות שבעים שנה ודה"ב לויכ"א: (לו) והבאתי מרן. פחד ורדף לבד (ת"ב פרק ז:ג). מ"ס של מרן יסוד נופל הוא, כמו מ"ס של מועד ושל מוקש: ונסו מנסת חרב. כאילו הורגים רודפים אותם: עלה נדף. שהרוח הדופו ומכהו על עלה אחר ומקשקש ומוציא קול, וכן תרגומו קל טרפא דשקיף, לשון חבטה, שדופות קדים (בראשית מא:ו) שקיפן קידום, והוא לשון משקוף (שמות יב:כב) מקום חבטת הדלת, וכן תרגומו של חבורה (שם כא:כה) משקופי: (לד) וכשלו איש באחיו. כשיראו ליום יכשלו זה בזה כי יבהלו לרון: במפני חרב. כאילו בורחים מפני הורגים שהיא בלבבם פחד וכל שעה סבורים שהם רודפם. ומדרשו (ת"כ שם ה) סנהדרין כז: וכשלו איש באחיו וס"א בשביל אחיו זה נכשל בעונו זה של ישראל ערבי זה לזה וס"א בה: (לד) או תרצה. תפיים את כעס המקום שבעט על שמוטותיה: והרצת. למלך וס"א למלאת] את שבתותיה: (לה) כל ימי השממה. לשון העשות, ומ"ס דגש במקום כפל שממה: את אשר לא שבתה. שבעים שנה של גלות צבל הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו שבעים שהכעיסו ישראל צארנס לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה. שלש מאות ותשעים היו שני עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת השבטים עד חרבות ירושלים. הוא שנאמר ביחזקאל ואתה שכב על דרך השמאלי וגו' וכלית את אלה וגו' ושכבת על לרך הימני וגשאת את עון בית יהודה ארבעים יום (יחזקאל ד:ד) ונבואה זו נאמרה ליחזקאל בשנה החמישית לגלות המלך יהויכין (שם ח:ב) ועוד עשו שש שנים עד גלות לדקיהו הרי ארבעים ושש. ואם תאמר שנות מנשה חמישים וחמש היו (מלכים ב כא:א) מנשה עשה תשובה שלשים ושלש שנה, וכל שנות רשעו עשרים ושנים, כמו שאמרו באגדת חלק (סנהדרין קג.) ושל אמון שנים (מלכים ב שם יט) ואחת עשרה ליהויקים (שם כג:לו) וכנגדן לדקיהו (שם כד:יח). לא תשוב לארבע מאות ושלשים ושש שנה שמיטין ויובלות

34. תרצה הארץ — *Appease [God] will the land.* From this verse the Sages derive that exile results from Israel's failure to observe the commandment of the Sabbatical year. If the people do not let the land rest in their presence, it will rest in their absence (*Shabbos* 33a).

Because of the seventy Sabbaticals that Israel had violated prior to and during the period of the First Temple, the Babylonian exile lasted for seventy years, during which the land made up for the rest of which it had been deprived (*Rashi*).

36. והנשארים בכם — *The survivors among you,* those whose wickedness remains intact despite the penalties given

above (*Or HaChaim*).

קול עליה נדף — *The sound of a leaf that is rustling.* R' Yehudah ben Korchah said: Once we were sitting among the trees when a gust of wind caused the leaves to rustle. We got up and ran away, saying, "Woe is to us if the [Roman] cavalry catches us." After a while, we turned around and saw no one, so we returned to our places and said, "Woe is to us, for with us has been fulfilled the verse and the sound of a leaf that is rustling . . ." (*Sifra*).

37. איש באחיו — *One man over his brother.* The exile will so demoralize people that even brothers will become selfish and think only of their own best interests (*R' Hirsch*).

לח ותברון ביני עממיא ותגמר יתכון ארע בעלי דבביכון: לט ודישתארון בכון יתמסון בחוביהון בארעתא דבעלי דבביכון ואף בחובי אבקהון בישא דאחידין בידיהון יתמסון: מ וינדון ית חוביהון וית חובי אבקהון בשקריותהון די שקרו במימרי ואף די הליכו קדמי בקשיו: מא אף אנא אהר עמהון בקשיו ואעל יתהון בארע בעלי דבביהון או בכן יתבר לבהון טפשא ובכן ירעון ית חוביהון: מב ודכינא ית קימי

לח **וְאֲבַדְתֶּם בְּגוֹיִם וְאָכַלְתֶּם אֶתְכֶם אֶרֶץ אֹיְבֵיכֶם:** 38
 << of your < will the < you < devour << among < You will
 enemies. land the nations; become lost

לט **וְהַנְּשָׂאֲרִים בְּכֶם יִמְקוּ בְּעוֹנֵם בְּאֶרְצַת אֹיְבֵיכֶם** 39
 << of your < in the < because of < will < among < The survivors
 enemies; lands their iniquity, deteriorate, you

וְאֵף בְּעוֹנֹת אֲבֹתֶם אַתֶּם יִמְקוּ: מ וְהִתְנִדּוּ
 < Then they 40 << will they < that are < of their < because of < and
 will confess deteriorate. with them forefathers the iniquities also

אֶת-עוֹנֵם וְאֶת-עוֹן אֲבֹתֶם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר מָעַלְוּ-בִּי וְאֵף אֲשֶׁר-הִלְכוּ
 < they < that < and << to < they were < with < in their < of their < and the sin < their sin
 walked also Me, unfaithful which unfaithfulness forefathers

עִמִּי בְּקָרִי: מא אֶף-אֲנִי אֵלְךָ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם
 << of their < into the < them < and I will < with indif- < with < will walk < I < Also 41 << with indif- < with
 enemies land bring ference them ference. Me

אוֹ-אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם הָעֵרֶל וְאֲזִי יִרְצוּ אֶת-עוֹנֵם: מב וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי
 < My covenant < I will 42 << for their sin. < they will gain < and < that is < their heart < will be < then <—per-
 remember atonement then unyielding humbled haps

רש"י

בין האומות נעשה כמעשיהם, אני חייני מניחם חלא מעמיד אני את נביאי ומחזירן לחת כנפי, שנאמר והעולה על רוחכם היו לא תהיה וגו' חי אני וגו' אם לא ביד חזקה וגו' (יחזקאל כג:לג; ת"כ שם ה): או אז יבנע. כמו לו נודע כי שור נגח הוא (שמות כג:ל) אם אז יכנע. (לשון אחר, חולי, שמה אז יכנע לבנע וגו' ואז ירצו את עונם. יכפרו על עונם ציטוריהם: (מב) וזכרתי את בריתי

punishment with compassion.

39. **בְּעוֹנֵם בְּאֶרְצַת אֹיְבֵיכֶם** — *Because of their iniquity, in the lands of your enemies.* The exiles may be subject to *new* sins, committed because they will be in the *lands of your enemies*. Instead of recognizing the true cause of the exile, some people will say that the Torah's commandments applied only in *Eretz Yisrael*, but in foreign lands Jews must adapt to the new conditions (*R' Hirsch*).

בְּעוֹנֹת אֲבֹתֶם אַתֶּם — *Because of the iniquities of their forefathers that are with them.* If they approve of the sins of their forefathers and perpetuate them — אַתֶּם, [those sins are] *with them* — the new generation will be punished not only for its own sins, but for the sins of previous generations that they have adopted as their own (*Rashi; Sifra*).

40-41. **וְהִתְנִדּוּ . . . אֶף-אֲנִי אֵלְךָ עִמָּם בְּקָרִי** — *Then they will confess . . . Also I will walk with them with indifference.* The commentators wonder why the repentance of verse 40 should be greeted with this outpouring of wrath. *Chizkuni* explains that God will reject their confession because it will not be truly sincere. According to the *Vilna Gaon (Aderes Eliyahu)*, this repentance will be sincere, but it will not be complete and therefore not sufficient to wipe away the sins of the past. God's response will be balanced: To influence Israel to repent with *all* their hearts, God will continue to punish, but in response to this repentance — partial though it was — He will temper his

Or HaChaim explains that both verses are part of the confession and list the truths that Israel must acknowledge before their repentance can be considered genuine. He comments that since God is often patient for generations before bringing punishment upon the Jewish people, it is natural for unthinking people to conclude that their sinful forebears must have acted properly, otherwise they would not have enjoyed success and prosperity. This in itself is a factor in influencing later generations to continue the established "tradition" of unacceptable behavior, and to be convinced that all misfortunes must be a coincidence, surely not a Divine punishment! Therefore, God demands that a confession must include acknowledgment that the sins of predecessors were indeed wrong, and that the harshness and exiles imposed by God were not haphazard. Only then can the repentance be considered complete.

42. **וְזָכַרְתִּי אֶת-בְּרִיתִי . . .** — *I will remember My covenant . . .* *Sh'lah* asks why this verse, which seems to be a consolation, appears here before the end of the curses. He answers that this verse is also part of the rebuke, for God looks more harshly on a sinner whose parents were righteous than on one whose parents were also sinners. Additionally, a sinner coming from an environment of Torah is judged more severely than one coming from a

יַעֲקֹב וְאָף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאָף אֶת־בְּרִיתִי
 < My covenant < and << [with] Isaac, < My covenant < and << [with] Jacob,
 also also

אֲבָרָהֶם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר: מִן וְהָאָרֶץ תִּעָזֵב
 < will be < The Land 43 << I will < and the << will I < [with] Abraham
 abandoned remember. Land remember,

מֵהֶם וְתָרַץ אֶת־שַׁבְּתוֹתֶיהָ בְּהִשָּׁמָהּ מֵהֶם וְהֵם
 < and << without < through being < for its sabbaticals < and it will < by
 they them; desolate appease [God] them;

יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנֵם יַעַן וּבִיעָן בְּמִשְׁפָּטֵי מֵאֲסוֹ וְאֶת־חֻקֹּתַי גִּעְלָה נַפְשָׁם:
 << by their < were found < and My decrees < they < My < indeed < because << for their < must gain
 soul. abhorrent detested ordinances because iniquity; atonement

וְאָף גַּם־זֹאת בְּהִיּוֹתָם בְּאֶרֶץ אֹיְבֵיהֶם לֹא־מֵאֲסוֹתֵיהֶם וְלֹא־גִעְלֹתֵיהֶם
 < nor have I found < I have not < of their < in the land < while they are < this, < despite < But 44
 them abhorrent detested them enemies, all yet

לְכַלְתָּם לְהַפֵּר בְּרִיתִי אִתָּם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם: וְזָכַרְתִּי לָהֶם
 < for < I will 45 << their God. < HASHEM, < I am — for << with < My < to annul < to obliterate
 them remember them covenant them,

* מלא ו'

ר"ט

לא נאמרה זכירה ביחוק, אלא אפרו של יחוק נראה לפני לבור ומונה על המזבח (ס"ח): (מג) יען וביען. גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו: (מד) ואף גם זאת. ואף, אפי' אני עושה עמהם זאת הפורענות אשר אמרת, בהיותם בארץ אויביהם לא אמאסם לכלותם ולהפיר בריתי אשר אתם:

יעקוב. בחמשה מקומות נכתב מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו: וזכרתי את בריתי יעקוב. למה נמנו אחורנית, כלומר כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם אינו כדאי הרי יחוק עמו, ואם אינו כדאי הרי אברהם עמו שהוא כדאי (ת"כ ס"ז). ולמה

place of iniquity. Both criticisms are applied in this verse, since our ancestors were Abraham, Isaac, and Jacob, and we lived in the Land of Israel.

יַעֲקֹב — [With] Jacob. This is one of only five places in Scripture where Jacob's name is spelled with a י; conversely, Elijah's name appears five times without a י [אלֵיָהוּ instead of אֵלִיָּהוּ]. Jacob took a "pledge" from Elijah, as it were, and will return the missing letters to him when he heralds the coming of Messiah (*Rashi*).

אֲבָרָהֶם . . . יִצְחָק . . . יַעֲקֹב — [With] Jacob . . . [with] Isaac . . . [with] Abraham. The order of the Patriarchs' names is reversed. This indicates that Jacob alone should be worthy of bringing redemption to his children; and even if his merit is insufficient, there is Isaac's merit. If even that is not enough, there is Abraham, whose merit will surely be sufficient (*Rashi*).

וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר — And the Land I will remember. Eretz Yisrael has a special status because of the holiness that does not permit it to tolerate sinners in its midst. Therefore, when Israel repents and becomes worthy of redemption, God remembers the Land by not allowing gentiles to remain on it (*Sefer HaPardes* according to *Shaarei Aharon*).

43. וְהֵם — And they. The people, too, will repent and seek to appease God so that He will allow them to return to the Land.

This verse is the conclusion of the Admonition.

44. וְאָף גַּם־זֹאת — But yet despite all this. God comforts His exiled, tormented people. Let them not think that the atrocities of exile prove that they are no longer God's Chosen People. No, says God! Even in exile, they are still My people and My covenant with them remains in full force (*Rashi*).

In a lengthy and seminal commentary on this verse, *Meshech Chochmah* offers an analysis of Jewish history and the positive effects of Jewish wandering and exile. When Jews become well established in their new homes — Babylonia, North Africa, Spain, Germany, Eastern Europe, and so on — they seek to re-establish the centers of Jewish life that they were forced to leave behind, or that were destroyed. From small beginnings, they build fine institutions and achieve high levels of scholarship. But eventually comes the realization that new generations cannot eclipse the achievements of their forebears in Torah. It is human nature, however, for people constantly to seek new horizons, areas where they can make a great, new name for themselves. If they cannot accomplish this in the area of Torah, they will attempt to excel in the milieu of the host country. And they will succeed, commercially and intellectually. This will result in gradually accelerating assimilation, until the Jewishness of the nation is endangered. At such times, the only way to

בְּרִית רֵאשֻׁנִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֶרֶץ
 קִנִּים קִדְמָאֵי דִי אֲפָקִית יְתְהוֹן מֵאֶרֶץ
 דְּמִצְרַיִם לְעֵינֵי עַמְמֵינָא לְמַהוּי לְהוֹן
 לְאֵלֵהָ אֲנָא יְיָ: מו אֲלֵיךְ קָמִיא וְדִינָא
 וְאוֹרֵיתָא דִי יִהְיֶה יְיָ בֵּין מִימְרָהּ וּבֵין בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְסִינַי בִּידָא דְמֹשֶׁה:
 א וּמְלִיל יְיָ עִם מֹשֶׁה לְמִימְרָ: ב מְלִיל עִם
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְתִימְרָ לְהוֹן גְּבַר אָרִי
 < from the < I took them out < those << of the original < the
 land whom ancestors, covenant
 מְצַרִּים לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהִיּוֹת לָהֶם לְאֵלֵהֶם אֲנִי
 < -I << as God < unto < to be < of the < before < of Egypt
 am them nations, the eyes
 יְהוָה: מו אֵלֶּה הַחֻקִּים וְהַמְשָׁפְטִים וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בֵּינִי וּבֵין
 < and < between < HASHEM gave < that < and the < the ordinances, < the decrees, < These 46 << HASHEM.
 between Himself are
 בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי בְּיַד-מֹשֶׁה: פ רַבֵּעִי [ששׁי] א וַיְדַבֵּר יְהוָה
 < HASHEM spoke 1 27 << of Moses. < through < Sinai < at Mount < of Israel < the
 the hand Children
 אֶל-מֹשֶׁה לֵאמֹר: ב דַּבֵּר אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם אִישׁ כִּי
 < if < A man << to them: < and you < of Israel < the < to < Speak 2 << saying: < Moses, < to
 shall say Children

רע"י

(מה) ברית ראשונים. של שבטים (ת"כ טס י"ב): (מו) והתורה. אחת בכתב ואחת בטל פה מגיד שכולם נתנו למשה בסיני (טס יג):

preserve Israel as a people may be for an upheaval to force them to a new exile, where they will be forced to regroup and build new institutions of Torah and religious life. Thus, in our verse, God declares, "The reason I Have rejected and been revolted by them, to such an extent that I have forced them into lands of their enemies, is *not* because I seek to destroy them or annul My covenant. To the contrary, I am their God. Then why are they exiled? Because sometimes this is the only way to prevent them from becoming so assimilated that they disappear as a nation."

45. ברית ראשונים — *The covenant of the original ancestors*, the twelve tribes. God promised the fathers of the twelve tribes that He would redeem their offspring (*Rashi; Sifra*).

אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי-אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם — *Those whom I took them out from the land of Egypt*, in order to be their God. Once they repent, I can again fulfill My original intention — I have not changed, it is they who caused the exile! (*Sforno*).

לְעֵינֵי הַגּוֹיִם — *Before the eyes of the nations*. Even at times when we have not repented and do not deserve His help, God performs miracles for us in all exiles and in all generations, so that His Name will not be desecrated. As the Sages expound on verse 44 (*Sifra*): *I have not detested them* in the days of Vespasian (conqueror of the Second Temple), *nor have I found them abhorrent* in the days of the Syrian-Greeks, *or to obliterate them, to annul My covenant with them* in the days of Haman, *for I am HASHEM, their God*, in the days of Gog and Magog (*Ramban*).

46. והתורה — *And the teachings*. The word is in the plural, because it refers to the Written Torah and the Oral Torah. This verse emphasizes that both were given at Sinai (*Rashi; Sifra*).

🔗 In summary

The *Tochachah*/Admonition of this chapter is one of two that are found in the Torah; the other one is in *Deuteronomy* 28.

Ramban (vs. 16-43) explains that the two admonitions refer to different periods in Jewish history: Our chapter refers to the sins of the First Temple era and its aftermath, while *Deuteronomy* 28 refers to the sins leading up to the second Destruction and the current exile. Thus our chapter speaks frequently of neglect of the Sabbatical Year as a cause of the exile, a theme that is explicitly mentioned in *II Chronicles* 36:21 as a reason for the exile. [Although the Talmud (*Yoma* 9b) gives the reason for the first exile as the sins of idolatry, immorality, and bloodshed, our chapter clearly states that the transgression of the *Shemittah* laws was also a factor (see vs. 34-35 and notes).] The second Destruction, however, is attributed by the Sages to the sin of hatred without cause (*Yoma* 9a).

Another major proof that our chapter speaks of the First Temple era is that it does not promise either complete repentance or a total redemption. The confession of verse 40 is inadequate (see notes there), and verse 42 says only that God will remember the covenant, but not that He will return Israel to its former eminence or that all the exiled Jews will return to the Land. After the promise that God will remember the covenant, the very next verse speaks again of the violated Sabbaticals and the Land bereft of its children. Indeed, when the Babylonian exile ended, *Eretz Yisrael* did not become a free country; it was a vassal state of Persia, and later of Syria and Rome. When King Cyrus of Persia gave permission to the Jews to return to the Land, only 42,360 did so (*Ezra* 2:64), a pitifully small percentage of the nation, and all through the years of the Second Temple, the majority of Jews lived elsewhere.

27.

🔗 Gifts to the Temple.

This chapter, which deals with voluntary contributions to the Temple, was not included among the commandments that

יִפְלֹא נִדָּר בְּעֶרְבֹךָ נִפְשָׁת לִיהוָה: וְהָיָה עֶרְבֹךָ

< your < Thus 3 << to < of souls < regarding < a vow < he
valuation shall be HASHEM, your valuation articulates

הַזָּכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וְעַד בֶּן־שֵׁשִׁים שָׁנָה

< years, < of sixty < the < until < years < of twenty < from << of a male:
age the age

וְהָיָה עֶרְבֹךָ חֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף בְּשֵׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

<< of the < of the < of silver, < shekels < fifty < your valuation
sanctuary. shekel shall be

וְאִם־נִקְבְּהָ הִיא וְהָיָה עֶרְבֹךָ שְׁלֹשִׁים שֶׁקֶל: וְאִם מִבֶּן־חֲמִשָּׁן שָׁנִים

< years < of five < from < And if 5 << shekels. < thirty << your < thus << she is, < female < If 4
the age valuation: shall be

וְעַד בֶּן־עֶשְׂרִים שָׁנָה וְהָיָה עֶרְבֹךָ הַזָּכָר עֶשְׂרִים שֶׁקֶלִים וְלִנְקֵבָה

< and for << shekels; < twenty << of a male: < your < thus << years, < of twenty < the age < until
a female, valuation shall be

עֶשְׂרֵת שֶׁקֶלִים: וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשָּׁן שָׁנִים וְהָיָה עֶרְבֹךָ הַזָּכָר

<< of a < your < thus < years, < of five < the age < until < of one < from < And if 6 << shekels. < ten
male: valuation shall be month the age

יִפְרֹשׁ נִדָּר בְּפָרְסוֹ נִפְשָׁתָא קָדָם יי:
גִּיהִי פְרִסְנָה דְכוּרָא מִבְּרַע עֶסְרִין
שָׁנִין וְעַד בְּרַע שְׁתֵּין שָׁנִין וִיהִי פְרִסְנָה
חֲמִשִּׁין סְלַעִין דְּכֶסֶף בְּסְלַעִי קוּדְשָׁא:
דְּנָאם נְקוּבָתָא הִיא וִיהִי פְרִסְנָה
תְּלָתִין סְלַעִין: הִיא מִבְּרַע חֲמִשָּׁן שָׁנִין
וְעַד בְּרַע עֶסְרִין שָׁנִין וִיהִי פְרִסְנָה
דְּכוּרָא עֶסְרִין סְלַעִין וְלִנְקוּבָתָא
עֶשְׂרָא סְלַעִין: וְנָאם מִבְּרַע יְרֻחָא וְעַד
בְּרַע חֲמִשָּׁן שָׁנִין וִיהִי פְרִסְנָה דְכוּרָא

ר"ט

ערבך. כמו ערך, וכפל הכפ"ן לא ידעתי מאיזה לשון הוא: (ה) ואם מבין חמשה שנים. לא שיהא הנודר קטן, שאין בדברי קטן כלום, אלא גדול שאמר ערך קטן הזה שהוא בן חמש שנים עליו:

(ב) כי יפלא. יפרש צפוי: בערבך נפשתי. ליתן ערך נפשו, לומר ערך דבר שנפשו תלויה בו עליו (שם פרשתא ג:): (ג) והיה ערבך וגו'. אין ערך זה לשון דמים, אלא בן שהוא ויקר בין שהוא זול כפי שניו הוא הערך הקטוב עליו בפרשה זו:

formed the covenant of the Admonition (26:46), even though it, too, would seem to belong in the early chapters of this book, which deal with the offerings. By excluding them, the Torah means to imply that such voluntary gifts, while surely commendable, are not as essential as the performance of the commandments. No one should ever feel that voluntary contributions can atone for laxity in what is commanded (*R' Hirsch*).

Generally speaking, there are two kinds of sanctified property: קְדֻשַׁת דָּמִים, *monetary sanctification*, and קְדֻשַׁת הַגּוּף, *physical sanctification*. The difference is in the nature of the sanctity, which is reflected in many laws. An object or animal with monetary sanctification is sacred because it is the *property* of the Sanctuary, not because it is intrinsically holy. It is forbidden to use it for any purpose other than a sacred purpose, just as it is forbidden to use anyone's private property. An object or animal with physical sanctification is used for an offering on the Altar, and is intrinsically holy.

1-8. עֶרְבִין/Valuations. Just as people may vow to contribute specific amounts of money to the Sanctuary, so one may vow to contribute the value of himself or of another person or thing. One may do this in two ways. By declaring, for example, דְּמֵי פְלוֹנִי עָלַי, *the cash value of So-and-so is upon me*, one obligates himself to give what that person would be worth as a commodity, such as a slave. That, however, is not the subject of our chapter. Here the Torah speaks of a specific form of vow known as עֶרְךָ, which, for

lack of an exact English equivalent, we translate as *valuation*.

This vow involves the holiness inherent in the individual Jew, the "value" of his soul, as it were. Since there is no "market" that can assess such a value, and no way for human beings to measure it, the Torah assigns the amounts to be paid, based not on the health, strength, earning capacity, or commercial value of the subject, but solely on his or her age and sex (*R' Munk*). In fulfillment of this kind of vow, one pays a valuation prescribed by the Torah, a payment that goes to the Temple treasury, to be used for maintenance or any other necessary expenditures, as specified in this passage.

2. בְּעֶרְבֹךָ — *Regarding your valuation.* The translation follows *Radak* and the second explanation in *Ibn Ezra*. *Rashi* and the first explanation in *Ibn Ezra* translate *regarding a valuation*, as if there were only one "ב".

3. בְּשֵׁקֶל הַקֹּדֶשׁ — *Of the shekel of the sanctuary.* There are twenty *geras* of silver in the shekel of the sanctuary (see *Exodus* 30:13).

4-7. There are four age-categories of valuation: one month-5 years, 5-20 years, 20-60 years, and over 60. The 20-60 age group is listed first because the chapter discusses the law of an adult who vows. Next comes the category of 5-20 years, because it includes those over *bar mitzvah* who are halachically adults. Then come the children who have not yet reached their potential, and finally the oldest group, which is past its physical prime (*R' Bachya*).

חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים בְּסֹף וְלִנְקָבָה עֶרְבֶךָ שְׁלֹשָׁת
 פְּרֻסָּה תִּלְתָּא סְלַעִין דְּכֶסֶף: וְזָאם
 מְבַר שְׁתֵּין שְׁנִין וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא
 וִיהִי פְּרֻסָּה חֲמִשָּׁא עֲשָׂרָא סְלַעִין
 וְלִנְקוּבְתָא עֲשָׂרָא סְלַעִין: ה וְאִם מִסְכָּן
 הוּא מִפְּרֻסָּה וִיקִימְנָה קָדָם בְּהִנָּא
 וַיִּפְרוֹס יָתָה בְּהִנָּא עַל מִימַר דִּי תִדְבֵק
 יָדָא דְנוּדְרָא יִפְרֻסָּה בְּהִנָּא: ט וְאִם
 בְּעִירָא דִי יִקְרִבּוּן מִנְהָ קָרְבָּנָא קָדָם יִי
 כָּל דִּי יִתֵּן מִנְהָ קָדָם יִי יְהִי קוּדְשָׁא:
 לֹא יִחְלַפְנָה וְלֹא יַעֲבֹר יָתָה טַב
 בְּבִישׁ אִוּ בִישׁ בְּטָב וְאִם חֲלָפָא יִחְלַף
 בְּעִירָא בְּבִישׁ וִיהִי הוּא וְחִלּוּפָה יְהִי

חֲמִשָּׁה שֶׁקֶלִים בְּסֹף וְלִנְקָבָה עֶרְבֶךָ שְׁלֹשָׁת
 < three < your valuation < and for << of silver; < shekels < five
 [shall be] a female,

שֶׁקֶלִים בְּסֹף: וְאִם מִבֶּן-שֵׁשִׁים שָׁנָה וּמַעְלָה
 < and up, < years < of sixty < from the age < And if 7 << of silver. < shekels

אִם-זָכָר וְהִיא עֶרְבֶךָ חֲמִשָּׁה עֲשָׂרָא שֶׁקֶל וְלִנְקָבָה
 < and for << shekels; < fifteen << your < thus < of a < if
 a female, valuation; shall be male,

עֲשָׂרָה שֶׁקֶלִים: וְאִם-מָךְ הוּא מִעֶרְבֶךָ וְהִעֲמִידוּ
 < then he should << for your < is he < too < But if 8 << shekels. < ten
 stand him valuation, poor

לְפָנַי הִכְהִינּוּ וְהִעֲרִיךְ אֹתוֹ הִכְהִינּוּ עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יַד הַנֹּדֵר יַעֲרִיכְנוּ
 < evaluate < of the < of the < is in < what < according << should < him < and evaluate << the < before
 him vower hand reach to the Kohen; Kohen,

הִכְהִינּוּ: ס וְאִם-בְּהֵמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמִּנְהָ קָרְבָּן לִיהוּהָ כֹּל אֲשֶׁר יִתֵּן
 < he may < that < any << to < an < from < they can < that < is an < If 9 << should
 give [part] HASHEM, offering its kind bring animal [the vow] the Kohen.

מִמֶּנּוּ לִיהוּהָ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ: , לֹא יִחְלִיפְנוּ וְלֹא-יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בְּרָע אִו-
 < or < for bad < [whether] < it, < substitute < nor < He shall not << holy. < shall be < to < of it
 good exchange it HASHEM

רַע בְּטוֹב וְאִם-הֵמָּה יִמִּיר בְּהֵמָה בְּבֵהֵמָה וְהִיא-הוּא וְתִמּוּרְתוֹ יִהְיֶה-
 < shall be < and its < it < then it shall < for [another] < one < he should substitute < but if << for good; < bad
 substitute be that animal, animal in any way

רש"י

מעריך: על פי אשר תשיג. לפי מה שיש לו יסדרנו וישאיר לו כדי חייו, מטה כר
 וכסת וכלי אומנות, אם היה חמר משאיר לו חמורו (וערכין כג:). ט) כל אשר יתן
 ממנו. אמר רגלה של זו עולה דבריו קיימין ותמכר לזרכי עולה ודמיה חולין חון
 מדמי אותו האבר (ת"כ פרק ט"א; ערכין טס ה:). ו) טוב ברע. תס צבעל מוס:
 או רע בטוב. וכל שכן טוב צטוב ורע ברע (תמורה ט:).

(ז) ואם מבן ששים שנה וגו'. כשמגיע לימי הזקנה האשה קרובה להחשב כאיש,
 ולפיכך האיש פוחת בהזדקנו יותר משליש בערכו והאשה אינה פוחתת אלא שליש
 מערכה, דלמרי אינשי סבא צביתא פחא צביתא, סבתא צביתא, סימא צביתא
 (ערכין יט.) וסימא טבא צביתא: (ח) ואם מך הוא. שאין ידו משגת ליתן הערך
 הזה: והעמידו. לנערך וס"ל לערך לפני הבהן, ויעריכנו לפי השגת ידו של

8. **ואם-מך הוא** — *But if too poor is he.* If the one who made the
 vow is too poor to pay the full amount, a designated Kohen must
 assess how much he can afford to pay. For the purposes of this
 evaluation, such necessities as living quarters, tools, and clothing
 are not included in his available assets (*Arachin* 17a, 23b).

9-13. **Sanctification and redemption of animals.** If an
 animal is sanctified for use as an offering, then it may not be
 used for any other purpose, even a sacred one, nor may it be
 redeemed. If, however, the animal is not suitable for an offering
 — blemished, for example — it may be redeemed and its value
 used for the offering for which the animal was originally dedi-
 cated. The cost of the redemption is the animal's actual value,
 unlike the previous passage that deals with fixed valuations.

9. **כל אשר יתן ממנו** — *Any [part] that he may give of it.* It is
 possible for only a part of the animal — *any [part]* — to be

sanctified. For example, if someone sanctified only a leg as an
olah, that leg becomes holy, but not the rest of the animal. Since
 the limb is sacred, however, the animal cannot be used for any
 secular purpose. The animal must be sold to someone who
 needs an *olah*, and he will then sanctify the rest of it for his
 offering (*Rashi*; *Sifra*). However, if someone sanctified an organ
 without which the animal cannot live, such as the head or the
 heart, the entire animal becomes holy (*Arachin* 5a).

10. **לא יחליפנו ולא ימיר אתו** — *He shall not exchange it nor sub-*
stitute it. He may not *exchange* the sacred animal for someone
 else's animal, or *substitute* it for one of his own (*Temurah* 9a).

הוא ותמורתו — *It and its substitute.* Both animals have the same
 sanctity and both must be brought as offerings.

Although the commandments of the Torah are decrees, it is
 proper to seek reasons for them. The reason both animals are

קֹדֶשׁ: יֵא וְאִם כָּל־בְּהֵמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ
 < they may not bring < that << that is < animal < it is < And if 11 << holy.
 disqualified, any

מִמֶּנָּה קָרְבַּן לַיהוָה וְהָעֶמִיד אֶת־הַבְּהֵמָה לִפְנֵי
 < before < the animal < then he << to HASHEM, < an < from it
 shall stand offering

הַכֹּהֵן: יב וְהָעֲרִיף הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע
 << bad; < or < good < whether < it, < The Kohen shall evaluate 12 << the
 whether Kohen.

בְּעֶרְכָּךָ הַכֹּהֵן בֵּין יִהְיֶה: יג וְאִם־גָּאֵל יִגְאֹלְנָה וְיִסַּף חֲמִישְׁתּוֹ עַל־עֶרְכָּךָ:
 << your < on top < a fifth of it < he must << he [himself] < If 13 << shall < so <<—[you] the << according to
 valuation. of add redeems it, it be. Kohen — your valuation

וְאִישׁ כִּי־יִקְדֹּשׁ אֶת־בֵּיתוֹ קֹדֶשׁ לַיהוָה וְהָעֲרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין
 < or < good < whether < shall the < evaluate it << to < [to be] < his house < he < if < A man, 14
 whether Kohen, HASHEM, holy consecrates

רַע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּין יָקוּם: טו וְאִם־הִמְקִדִישׁ יִגְאֹל אֶת־בֵּיתוֹ
 << his house, < will < the one who < If 15 << shall it < so << the Kohen << it, < he shall < as << bad;
 redeem consecrated [it] remain. [shall], evaluate

וְיִסַּף חֲמִישִׁית בְּסָף־עֶרְכָּךָ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: טז וְאִם מִשְׂדֵּה
 < from a < If 16 << to him. < and it shall < on top < of your < of the < a fifth < he shall
 field belong of it, valuation money add

רש"י

לקנותה מיד הקדש: (וג) ואם גאל יגאלנה. בצעלים החמיר הכתוב להוסיף חומש, וכן במקדש בית וכן במקדש את השדה וכן צפדין מטשר שני הצעלים מוסיפין חומש ולא שאר כל אדם (ת"כ שם ז; ערכין כה):

(יא) ואם כל בהמה טמאה. בצעלת מוס הכתוב מדבר שהיא טמאה להקרבה ולמדך הכתוב שאין קדשים תמימים יולאין לחולין צפדין אלא ח"כ הומומו (ת"כ פרשתא דהא; תמורה לז:); (יב) בערכך הבהן כן יהיה. לשאר כל אדם הבא

sacred in the case of *temurah* [a substitute] is because the Torah plumbs a person's subconscious and his possible evil inclination. After having sanctified an animal, someone may change his mind and regret his donation. He may wish to retrieve it by substituting an inferior animal for it, so the Torah penalizes him by decreeing that both animals are sacred. The same penalty applies even if he substitutes a better animal for an inferior one, because if people were permitted to substitute in some circumstances, they might feel free to do so in other cases as well. For the same psychological reason — that a person may wish to regain control of something he has sanctified — the Torah requires that an owner who redeems an object must add a surcharge of one-fifth, as in verse 13 (*Rambam, Hil. Temurah* 4:13).

11. טְמֵאָה — *That is disqualified.* The term טְמֵאָה usually refers to a nonkosher species, but since the redemption of nonkosher animals is discussed in verse 27, this verse must refer to something else. The subject is a kosher animal that was sanctified for an offering and then developed a blemish that disqualified it. Only then may such an animal be redeemed; if it is still healthy and whole, it is not eligible for redemption (*Rashi; Sifra*).

12. בְּעֶרְכָּךָ הַכֹּהֵן — *According to your valuation — [you] the*

Kohen. If someone other than the original owner wishes to redeem the animal, he pays the treasurer of the Sanctuary its value as appraised by the Kohen, and nothing more.

13. וְיִסַּף חֲמִישְׁתּוֹ — *He must add a fifth of it.* If the original owner redeems it, he must add a "fifth" to the price of the animal. To compute the *fifth*, if the animal was worth four shekels, the owner pays five; thus, his additional amount is a fifth of the total payment. Whoever redeems the animal, the money is sacred and belongs to the Sanctuary (*Rashi; Sifra*).

14. אֶת־בֵּיתוֹ — *His house*, including any property, real or movable. From the possessive form *his house*, we derive that a person cannot sanctify property unless it is his. Thus, for example, a thief cannot sanctify stolen goods (*Sifra; Bava Kamma* 68b).

R' Mendel of Kotzk homiletically interpreted the word בֵּיתוֹ as *household*: How can we tell if a person is holy? — if his household is holy. One who has raised children who are imbued with a spirit of holiness and devotion to God must be holy himself.

בֵּין טוֹב וּבֵין רָע — *Whether good or whether bad.* The Kohen's assessment is binding, whether he determines a high value, which is *good* for the Temple treasury, or a low value, which is *bad* for the Temple treasury (*Ralbag*).

אחסנתה יקדיש גבר קדם יי ויהי פרסנה לפום זרעה בר זרע בור שעורין בחמשין סלעין דכסף: יא אם משתא דייבלא יקדיש חקלה בפרסנה יקום: יב ואם בתר יובלא יקדיש חקלה ויחשב לה כהנא ית כספא על פום שניא דישתארן עד שתא דייבלא ויתמנע מפרסנה: יט ואם מפרק יפרוק ית חקלא דאקדיש יתה ויוסף חמש כסף פרסנה עלוהי ויקום לה: כ ואם לא יפרוק ית חקלא ואם זבין ית חקלא לגבר אחרן לא יתפרק עוד:

אֲחֻזְתּוֹ יִקְדִּישׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֲרֵבְךָ לְפִי זֵרְעוֹ
 << its < accord- < your valuation << to < a man consecrates < of his ancestral
 seeding: ing to shall be HASHEM, tral heritage

זֶרַע חֹמֶר שְׁעָרִים בַּחֲמִשִּׁים שֶׁקֶל כֶּסֶף: יא אִם-
 < If 17 << of < shekels < for fifty < of barley < a < [an area]
 silver. chomer seeded by

מִשְׁנַת הַיֵּבֶל יִקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ בְּעֲרֵבְךָ יְקוּם: יב וְאִם-
 < And if 18 << it shall < according to your << his < he < of the < from
 remain. valuation [of it] field, consecrates Jubilee the Year

אֲחֵר הַיֵּבֶל יִקְדִּישׁ שָׂדֵהוּ וְחִשְׁבֵּנוּ לוֹ הַכֹּהֵן אֶת-הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׁנִים
 < the years < according < the money < shall the < for < calculate << his field, < he < the Jubilee < after
 to Kohen him consecrates

הַנּוֹתְרֹת עַד שְׁנַת הַיֵּבֶל וְנִגְרַע מֵעֲרֵבְךָ: יט וְאִם-גָּאֵל יִגְאֵל אֶת-הַשָּׂדֶה
 << the field < he himself < If 19 << from your < and it shall << of the < the Year < until < that remain
 will redeem valuation. be reduced Jubilee,

הַמְקַדֵּישׁ אֹתוֹ וְיֹסֵף חֲמִשִּׁית כֶּסֶף-עֲרֵבְךָ עָלָיו וְקָם לוֹ: כ וְאִם-
 < But if 20 << as < and it shall < on top < of your < of the < a fifth < he shall << it - < - the one who
 his. be established of it, valuation money add consecrated

לֹא יִגְאֵל אֶת-הַשָּׂדֶה וְאִם-מָכַר אֶת-הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא יִגְאֵל עוֹד:
 << any- < it cannot be << to another man, < the field < one < or if < the field, < he does not
 more. redeemed sold redeem

רש"י

היובל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ומשנתה ציד גזבר וצא זה לגאלה אחר היובל: וחשב לו הכהן את הכסף על פי השנים הנותרות. כפי תשבון. כילד, הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל, הרי שקל לכל שנה ושלל יתר על כולן. והשקל ארבעים ושמונה פונדיונין, הרי סלע ופונדיון לשנה, אלף חסר פונדיון אחד לכולן, ואמרו רבותינו שאותו פונדיון קלבונו לפרוטרוסו, והבא לגאול יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל (ת"כ פרק י"ה; בכורות ג:). ונגרע מערבך. מנין השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון: (יט) ואם גאל יגאל. המקדיש אותו יוסיף חומש על הקלבה הזאת: (כ) ואם לא יגאל את השדה. המקדיש: ואם מכר. הגזבר: את השדה לאיש אחר לא יגאל עוד. לשון ליד המקדיש:

(טז) והיה ערבך לפי זרעו. ולא כפי שוויה, אחת שדה טובה ואחת שדה רעה פדיון הקדשן שיה, ציית כור שעורים בחמשים שקלים, כך גזירת הכתוב (ת"כ פרק י"ג; ערכין יד.) והוא שצא לגאלה בתחלת היובל, ואם צא לגאלה בחמנעו נותן לפי החשבון סלע ופונדיון לשנה, לפי שאינה הקדש אלף למנין שני היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו הגזבר מוכרה צדמים הללו לאחר ועומדת ציד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא יולאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו ומתחלקת ביניהם. וזה המשפט האמור במקדיש שדה. ועכשיו אפשרנו על סדר המקראות: (יז) אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל מיד הקדישה וצא זה לגאלה מידי: בערבך יקום. כערך הזה האמור יהיה, חמשים כסף יתן: (יח) ואם אחר

16. לפי זרעו — According to its seeding. A field is redeemed with a fixed sum based on two factors: the number of crops [its seedings] remaining until the Jubilee, and the size of the field. For a field of the size given below, the valuation is fifty silver shekels from one Jubilee to the next, not counting the Jubilee Year itself. Consequently, for each year remaining until the Jubilee, the redemption would cost ¹/₄₉ of fifty shekels (Rashi; Sifra).

זרע חומר שערים — [An area] seeded by a chomer of barley. The Torah gives a fifty-shekel assessment for a field big enough to require one chomer of barley seed. A chomer, referred to in Mishnaic terminology as a kor, has a volume of 4,320 eggs and is equal to thirty se'ah, which, according to Chazon Ish, is approximately 130 gallons. This field's area is 75,000 square cubits, or approximately 300,000 square feet. Smaller or larger fields would be redeemed for proportionate amounts.

17. בערבך יקום — According to your valuation [of it] it shall remain. The valuation goes down according to the number of elapsed years, as stated in the next verse.

20-21. Fields that are sold revert to their ancestral owner when the Jubilee arrives, but not sanctified fields; unless the owner redeems them, they become the property of the Kohanim.

20. . . . ואם-מכר . . . ואם-לא יגאל — But if he does not redeem . . . or if one sold. There are two ways in which the owner loses his right to reclaim the field in the Jubilee Year: if he, the owner, chooses not to redeem it, or if one, the Temple treasurer, sells it to someone else — allows someone else to redeem it. There is one exception to this rule. The Sages derive that if the owner's son redeems the field, it will go back to his father in the Jubilee, because the son is regarded as his father's equivalent regarding certain laws (Arachin 25a; Rashi there).

כא וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹל קֹדֶשׁ לִיהוָה כְּשָׂדֶה
 < like a < to HASHEM < holy < in the < when it < Then the field will be, 21
 field Jubilee, goes out

כא והיה חקלא במפקה ביובל קודשא קדם יי בחקל חרמא לכהנא תהי אחסנתה: כב ואם ית חקל ובינהוי די לא מחקל אחסנתה יקדש קדם יי: כג ויחשב לה כהנא ית מגין פרסנה עד שתא דיובלא ויתן ית פרסנה ביומא ההוא קודשא קדם יי: כד בשתא דיובלא יתוב חקלא לדי ונהה מנה לדי דילה אחסנת ארעא: כה וכל פרסנה יהי בסלעי קודשא עטרין מעין יהי סלעא: כו ברם בוכרא די בכר קדם יי בבעירא לא יקדש גבר יתה אם תור אם אמר קדם יי הוא: כז ואם בבעירא מסאבא ויפרוק בפרסנה ויוסף חמשה עלוהי

כב וְאִם אֶת־שָׂדֶה
 < a field < But if 22 << his ances- < shall < to the << totally
 tral heritage. belong Kohen consecrated;

כג מִקְנֵתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אֲחֻזתוֹ יִקְדִישׁ לִיהוָה:
 << to < he << of his ances- < of the field < not < – that is << that he
 HASHEM, consecrates tral heritage – acquired

כד וְחָשַׁב־לוֹ הַכֹּהֵן אֶת־מְכַסֵּת הָעֶרְכָּךְ עַד שְׁנַת
 < the < until < of your < the amount < shall the < for < then 23
 Year valuation Kohen him calculate

כה הַיּוֹבֵל וְנָתַן אֶת־הָעֶרְכָּךְ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לִיהוָה: כד בְּשַׁנַּת הַיּוֹבֵל
 << of the < In the 24 << to < holy << as of that day, < your valuation < and he << of the
 Jubilee, Year HASHEM. it is [amount] shall give Jubilee;

כו יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהּ מֵאִתּוֹ לְאִשֶּׁר־לוֹ אֲחֻזַּת הָאָרֶץ: כה וְכָל־
 < All 25 << of the < the ances- < to him < the one << from < he < to the < shall < return
 land. tral heritage belongs that him; acquired it one whom the field

כז עֶרְכָּךְ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֵּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל: כו אֶךְ־בְּכוֹר
 < a < How- 26 << that < shall be < gera < twenty << that is < in the < shall be < your
 firstborn ever, shekel. sacred; shekel valuations

כח אֲשֶׁר יִבְכַּר לִיהוָה בְּבַהֲמָה לֹא־יִקְדִישׁ אִישׁ אֶתוֹ אִם־שׁוֹר אִם־שֶׂה
 << a < or < a bull < whether << it; < a man shall not consecrate << among < for HASHEM < is born < that
 sheep, whether livestock, first

כט לִיהוָה הוּא: כז וְאִם בְּבַהֲמָה הַטְּמֵאָה וּפְדָהּ בְּעֶרְכָּךְ וַיִּסַּף חֲמִשָּׁתוֹ עָלָיו
 << on top < its fifth < and he < according to < he shall << that are < among the < If 27 << it [already] < to
 of it; shall add your valuation redeem it unclean, animals belongs. HASHEM

רש"י

מאתו אותו שהקדישה. ופן תאמר לאשר קנהו הלוקח הזה האחרון מאתו, וזה הגזבר, לכך הולך לומר לאשר לו אחוזת הארץ מירושת אבות, וזה בעלים הראשונים שמכרוה למקדיש (ת"כ פרק יא:; ערכין כו:א"ב): (כה) וכל ערכך יהיה בשקל הקדש. כל ערכך שכתוב בו שקלים יהיה בשקל הקדש: עשרים גרה. עשרים מעות. כך היו מתחלה, ולאחר מכן הוסיפו שות ואמרו רבותינו שש מעה כסף דינר, עשרים וארבע מעות לסלע (בכורות ג:). (כו) לא יקדיש איש אתו. לשם קרבן אחר (ת"כ פרשתא חזק; ערכין כט.) לפי שאינו שלו: (כז) ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בכבור בהמה עמאה ופדה בערכך וחומש, וס"א ותמור אין

(כא) והיה השדה בצאתו ביבל. מיד הלוקחו מן הגזבר כדרך שאר שדות היואלות מיד לוקחיהם ציובל: קדש לה'. לא שישב להקדש צדק הבית ליד הגזבר אלא כשדה החרס הגתון לכהנים, שנאמר כל חרס צישראל לך יהיה (במדבר יח:ד) אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו (וערכין כה:). (כב) ואם את שדה מקנתו וגו'. חלוק יש בין שדה מקנה לשדה אחוזה, ששדה מקנה לא תתחלק לכהנים ציובל לפי שאינו יכול להקדישה אלא עד היובל, שהרי ציובל היתה עתידה ללאת מידו ולשוב לבעלים. לפיכך אם צל לגאלה, יגאל בדמים הללו הקנוצים לשדה אחוזה, ואם לא יגאל וימכרה גזבר לאחר, או אם יגאל הוא, בשנת היובל ששוב השדה לאשר קנהו

21. **וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹל קֹדֶשׁ לִיהוָה** — *Holy to HASHEM*. Unless he or his son has redeemed it, the owner will not regain his field with the advent of the Jubilee. Instead, it will be divided among the Kohanim whose *mishmar*, or family group, is on duty in the Temple on the Yom Kippur of the Jubilee, when its laws take effect (*Rashi*). However, the Kohanim must redeem the field from the Temple treasury (*Arachin* 25b; *Rambam, Hil. Arachin* 4:19).

26. **אֲשֶׁר יִבְכַּר לִיהוָה בְּבַהֲמָה לֹא־יִקְדִישׁ אִישׁ אֶתוֹ** — *A man shall not consecrate it*. A firstborn male animal from cattle or the flock is sacred from birth as an offering; it cannot be consecrated as another sort of offering because it is not the property of its "owner" (*Rashi*). Alternatively, since the animal is holy from birth, it is not necessary to sanctify it formally (*Ramban*).

27. **וְאִם בְּבַהֲמָה הַטְּמֵאָה** — *Among the animals that are unclean*. Our

וְאִם לֹא יִתְפָּקֵד וַיִּזְדָּבֵן בְּפָרְסָנָהּ:
כֹּחַ בְּרָם כָּל חֶרְמָא דִּי יִחְרַם גְּבֵר קְדָם
יִי מְכָל דִּי לָהּ מֵאֲנָשָׁא וּבְעִירָא
וּמִחֶקֶל אַחְסָנָתָהּ לֹא יִזְדָּבֵן וְלֹא
יִתְפָּקֵד כָּל חֶרְמָא קָדָשׁ קוּדְשִׁין
הוּא קְדָם יִי: כֹּחַ כָּל חֶרְמָא דִּי יִחְרַם
מִן אֲנָשָׁא לֹא יִתְפָּקֵד אֲתִקְטָלָא
יִתְקַטֵּל: לְכָל מַעֲשֵׂא דְאֲרַעָא
מִזְרַעָא דְאֲרַעָא מִפְרִי אֵילָנָא

וְאִם לֹא יִגְאֵל וְנִמְכַר בְּעֶרְכָּךְ: כֹּחַ אַךְ כָּל-חֶרֶם
< totally < any < How- 28 << according to < it shall < it is not < and if
consecrated ever, your valuation. be sold redeemed
[property]

אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לִיהוָה מִכָּל-אֲשֶׁר-לוֹ מֵאָדָם
< – from << belongs < that < from << to < a man will < that
human to him anything HASHEM, consecrate totally
וּבְהֵמָה וּמִשְׂדֵּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמָּכַר וְלֹא יִגְאֵל כָּל-
< any << and it may not < it may not << of his ances- < or from the < or animal,
be redeemed, be sold tral heritage – field

חֶרֶם קָדָשׁ-קְדוֹשִׁים הוּא לִיהוָה: שְׁבִיעֵי כֹחַ כָּל-חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם מִן-הָאָדָם
< a person < as < someone < that < con- < Any- 29 << to < it is < of the < – holiest << totally
totally conse- demned one HASHEM. holies consecrated
crates [his value] [by the court] [item]

לֹא יִפְדֶּה מוֹת יוּמָת: ־ וְכָל-מַעֲשֵׂר הָאָרֶץ מִזְרַע הָאָרֶץ מִפְרִי הָעֵץ
<< of the < from < of the < – from << of the < tithe < Any 30 << he shall certainly << be < shall
tree – the fruit land, the seed land be put to death. redeemed; not

רש"י

אין להם פדיון עד שיצאו ליד כהן, וחרמי גזוה נפדים (ערכין ס:). כל חרם קדש קדושים הוא. האומר סתם חרמים לזדק הבית מביא ראיה מכלן (ת"כ ס; ערכין ס) והאומר סתם חרמים לכהנים מפרש כל חרם קדש קדשים הוא לה' ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן, כמו שגנינו במסכת ערכין (סס כח): אם נדר נותן דמיה ואם נדבה נותן את טובתה: מאדם. כגון שהחריס טבדיו ושפחותיו הכנענים (ת"כ ס; ערכין כח): (בט) כל חרם אשר יחרם וגו'. היוצא ליהרג ואמר אחד ערכו עלי לא אמר כלום (ת"כ ס; ערכין ו): מות יומת. הרי הולך למות לפיכך לא יפדה, אין לו דמים ולא ערך (ערכין ס:). (ל) וכל מעשר הארץ. במעשר שני הכתוב מדבר: מזרע הארץ. דגן; מפרי העץ. תיבוס וילנה:

זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש. אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדש בהמה טמאה לזדק הבית (מנחות קא): ופדה בערבך. כפי מה שיעריכנה הכהן: ואם לא יגאל. ע"י בעלים (ת"כ פרק יב:). ונמכר בערבך. לאחרים (ס:). (בח) אך כל חרם וגו'. נחלקו רבותינו בדבר. יש אומרים סתם חרמים להקדש, ומה אני מקיים כל חרם בישראל לך יהיה (במדבר יח:). שפירש ואמר הרי זה לכהן. ויש אמרו סתם חרמים לכהנים (ערכין כח:כט): לא ימכר ולא יגאל. אלא ינתן לכהן. לדברי האומר סתם חרמים מפרש מקרא זה בסתם חרמים, והאומר סתם חרמים לזדק הבית מפרש מקרא זה בחרמי כהנים, שהכל מודים שחרמי כהנים

verse speaks of a nonkosher animal whose owner has consecrated it for the benefit of the Temple treasury. If the owner redeems it, he pays market value, plus a surcharge of a fifth. But if it is not redeemed by its owner, it shall be sold according to your valuation, meaning that anyone else may redeem it for its legitimate purchase price (Rashi).

28-29. Cherem/Totally consecrated property. The word *cherem* is customarily used to denote destruction or something banned from human enjoyment. In the context of this passage, it refers to a person's expressed resolution to totally consecrate an object and thus make it forbidden for personal use (Rabag).

There are two kinds of *cherem*: one that is for *הבית*, the Temple treasury; and the other is a gift for the Kohanim, and becomes their private property. The *cherem* of the Temple is used for maintenance or other Temple needs, or it is sold [redeemed] with the proceeds going to the Temple treasury. The *cherem* of the Kohanim is similar to *terumah*, in that the owner loses title to it and cannot redeem it. It must be turned over to the Kohanim, whereupon it becomes their personal property and loses all sanctity.

29. אֲשֶׁר יִחְרַם מִן-הָאָדָם. — *That someone totally consecrates [his value] as a person.* The verse speaks of a person condemned to

death by the court. If someone vows to contribute his monetary value [רְכִישׁ] or his assessed valuation [עֶרְךָ] as above in verses 2-7, the vow is not binding, because, since *he shall certainly be put to death*, he has no monetary value and he shall not be redeemed in payment of the vow (Rashi; Sifra).

According to *Ramban*, the verse refers to an entirely different case. The king and the Sanhedrin, as the representatives of the nation, have the right to require that the entire people or specified individuals carry out certain actions for the common good, and to decree that anyone who violates that consensus shall be put to death (see *Ramban* for several examples). Our verse states that whereas a *cherem* for the Temple treasury can be redeemed, a person condemned to death for disobeying a national decree is beyond redemption.

30-31. The second tithe. During the first, second, fourth, and fifth years of the seven-year *Shemittah* cycle, a farmer sets aside one-tenth of his produce, which he must protect from contamination and take to Jerusalem to be eaten. It is known as *מעשר שני*, *second tithe*, because it is separated from the crop only after the first tithe is separated for the Levite. The Torah permits the owner to redeem the tithe for coins, whereupon the sanctity devolves from the tithe to the coins, which the owner must take

לִיהוּהָ הוּא קֹדֶשׁ לִיהוּהָ: לֹא וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹל אִישׁ

< a man shall himself < And if 31 << to < it is << it < to HASHEM
redeem HASHEM. holy belongs;

מִמֵּעֲשָׂרוֹ חֲמִשִּׁיתוֹ יִסַּף עָלָיו: וְכֹל-מֵעֲשָׂר

< tithe < Any 32 << on top < he shall < its fifth << some of his tithe,
of it. add

בְּקָרְ וְצֹאֵן כֹּל אֲשֶׁר-יַעֲבֹר תַּחַת הַשֶּׁבֶט הָעֲשִׂירִי

< the tenth << the staff – < under < pass < that < – all << or of < of cattle
one the flock

יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לִיהוּהָ: לֹא יִבְקֹר בֵּין-טוֹב לְרָע וְלֹא יִמְרֹנוּ וְאִם-

< and if << and he should not < and bad < good < between < He shall not 33 << to HASHEM. < holy < shall be
substitute for it; distinguish

הַמֵּר יִמְרֹנוּ וְהִיָּה הוּא וְתִמּוֹרְתוֹ יִהְיֶה-קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: אֵלֶּה הַמִּצְוֹת

< the com- < These 34 << it may not be << holy; < shall < and its < it < then it will << he does substitute
mandments are redeemed. [both] be substitute be that in any way for it,

אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:

<< Sinai. < on < of Israel < the < to < Moses < HASHEM < that
Mount Children commanded

It is customary for the congregation followed by the reader to proclaim:

חֲזַק! חֲזַק! וְנִתְחַזַּק!

<< And may we be strengthened! < Be strong! < Be strong!

ע"ח פסוקים. עז"א סימן. סכום פסוקי דספר ויקרא שמנה מאות וחמשים ותשעה. נט"ף סימן.

דין הוא קודש קדש יי: לא ואם
מפרק יפרוק גבר ממעשרה חמשה
יוסף עלוהי: לב וכל מעשר תורין
וען כל דיעבר תחות חטרא
עשיראה יהי קדיש קדם יי: לג לא
יבקר בין טב לביש ולא יחלפנה
ואם חלפא יחלפנה ויהי הוא
וחלופה יהי קודשא לא יתפרק:
לד אליו פקודיא די פקיד יי ית
משה לבני ישראל בטורא דסיני:

להיות ניכר שהוא מעשר (בכורות נח): כן עושה לעגלים וטלאים של כל שנה ושנה: יהיה
קדש. ליקרב למוזבח דמו ואמוריו, והבשר נאכל לבעלים שהרי לא נמנה עם שאר
מתנות כהונה ולא מנינו שיהא בשרו ניתן לכהנים (זבחים נו:); (לג) לא יבקר וגוי.
לפי שנאמר וכל מצחר נדריכם (דברים יז:א) יכול יהא צורך ומוזיל את היפה, ת"ל לא
יבקר בין טוב לרע, בין חס בין בעל מום חלה עליו קדושה, ולא שיקרב בעל מום חלא
יאלל בתורת מעשר ואסור ליגזז וליעבד (בכורות יד:)

רש"י

לד: הוא. קנאו השם ומשולחנו לזה לך לעלות ולאכול וס"א לעלות לאכול) זכרונות
(קידושין נד:) כמו שנאמר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגך תירושך וגו' (דברים יד:כג):
(לא) ממעשרו. ולא ממעשר חזירו, הפודה מעשר של חזירו אין מוסף חומש
(מעשר שני דג: קידושין כד.) ומה היא גאולה, כדי להחירו באכילה בכל מקום והמעוות
יעלה ויאכל זכרונות כמו שכתוב ונתתה בכסף וגו' (דברים יד:כה): (לב) תחת
השבט. כשבט לעשר מולין בפתח זה אחר זה והעשירי מכה בשבט לבוע בסיקרא

to the Holy City and use to purchase food or offerings that may be eaten. [See also *Deuteronomy* 14:22-27.]

32-33. The tithe of animals.

32. תַּחַת הַשֶּׁבֶט — *Under the staff.* Every tenth animal of those born during the current season must be sanctified as an offering. The entire newborn herd or flock is put into a corral with a narrow opening, and the animals are allowed to leave one by one. The owner or his designee touches each tenth one with a paint-daubed stick, marking it as *maaser*, or the tithe (*Rashi*; *Bechoros* 58b).

קֹדֶשׁ לַה' — *Holy to HASHEM.* The *maaser*-animal is brought as an offering. Its fats are offered upon the Altar and all of its meat is eaten by the owners [and their guests. None of the meat need be given to the Kohanim] (*Rashi*).

33. לֹא יִבְקֹר — *He shall not distinguish.* Unlike other offerings,

for which it is meritorious to choose only the best animals, the tithe must be left purely to chance; whichever one exits tenth is holy (*Rashi*; *Sifra*).

בֵּין-טוֹב לְרָע — *Between good and bad.* Even if the tenth animal is *bad*, in that it has a blemish that disqualifies it from use as an offering, it is *maaser* nonetheless. It may be used only for food, but not for work or shearing (*Rashi*; *Bechoros* 14a).

אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל — *Moses to the Children of Israel.* The teacher was worthy of his people, and the people were worthy of their teacher (*Daas Zekeinim*).

ע"ח פסוקים. עז"א סימן. — This Masoretic note means: There are 78 verses in the *Sidrah*, numerically corresponding to the mnemonic עז"א. The mnemonic refers to "strength," an allusion to the punishments of the Admonition, which demonstrate God's strength (*R' David Feinstein*).

HAFTARAS BECHUKOSAI / הפטרת בחקתי

Jeremiah 16:19 – 17:14 / ירמיה טז:יט - יז:יד

מִנְחַלְתְּךָ אֲשֶׁר נָתַתִּי לְךָ וְהֵעֵבְדְתִיךָ
 < and I will make << you, < I gave < that < from your
 you work possession
 אֶת-אֲבִיבֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ בֵּי-
 < for << you never knew; < that < in a land < for your enemies
 אֵשׁ קְדַחְתֶּם בְּאִפִּי עַד-עוֹלָם תּוֹקֵד:
 << will it < eternity < until << in My < have you < fire
 burn. anger, kindled
 הַכֹּהֵן אָמַר יְהוָה אָרוּר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר
 < who < is the man < Accursed << HASHEM: < said < Thus 5
 יִבְטַח בְּאָדָם וְשֵׁם בֶּשֶׂר זִרְעוֹ וּמִן-
 < when << his < on [mortal] < and << in people < trusts
 from reliance, flesh places
 יְהוָה יִסּוֹר לְבוֹ: וְהָיָה כְּעֵרְעֵר בְּעֵרְבָה
 << in the < like a < He 6 << his < he turns < HASHEM
 desert, stunted tree will be heart. away
 וְלֹא יִרְאֶה כִּי-יָבֹא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים
 < in parched < it << the good < there < when < see < which
 land dwells [rain]; comes does not
 בְּמִדְבָּר אֶרֶץ מְלַחָה וְלֹא תִשָּׁב: בְּרוּךְ
 < Blessed 7 << habit- < and < full of salt < in a < in the
 able. not land wilderness,
 הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה
 < and HASHEM is << in HASHEM, < trusts < who < is the man
 מִבְּטַחוֹ: וְהָיָה כְּעֵץ | שְׁתוּל עַל-מַיִם
 << water, < near < that is planted < like a tree < He will be 8 << his security.
 וְעַל-יֹוֹבֵל יִשְׁלַח שָׁרְשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה [ירא כ']
 < and does not see < its roots < sends out < a brook < that near
 כִּי-יָבֹא חֹם וְהָיָה עֲלֵהוּ רֵעֵנָן וּבִשְׁנַת
 < in a year << luxuriant; < and its foliage is << heat, < there < when
 comes
 בְּצִרְתָּ לֹא יִדְאָג וְלֹא יִמְיֵשׁ מִעֲשׂוֹת
 < from < and it never << it does not worry, < of drought
 producing ceases
 פְּרִי: ט עֵקֶב הַלֵּב מִכֹּל וְאִנֹּשׁ הוּא מִי
 < who << it is; < and << more than < is the < Deceitful 9 << fruit.
 fragile any thing, heart
 יִדְעֵנוּ: י אֲנִי יְהוָה חֲקֵר לֵב בַּחֲן כְּלִיּוֹת
 << thoughts, < and < hearts < Who < HASHEM, < I am 10 << can
 examines searches know it?

[טז] י יהוה עי ומעני ומנוסי ביום
 < on the < and my < my < my < HASHEM, 19 [16]
 day Refuge Stronghold, Strength,
 צַרָה אֵלֶיךָ גוֹיִם יְבֹאוּ מֵאֲפִסֵּי-אֶרֶץ
 < of the < from the < will < nations < To You << of
 earth ends come distress!
 וַיֹּאמְרוּ אַךְ-שֶׁקֶר נַחֲלוּ אֲבוֹתֵינוּ הַבֵּל
 < futility << did our < that < falsehood < It was << and they
 ancestors, inherit only will say:
 וְאִין-בָּם מוֹעִיל: כ הֵיעֵשָׂה-לוֹ אָדָם
 < How can a man make for himself 20 << utility. < that has no
 אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים: כא לִכֵּן הִנְנִי
 < I am < There- 21 << gods! < are < when they << gods,
 now fore, not [themselves]
 מוֹדִיעִם בַּפֶּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעִם אֶת-יָדֵי
 < My hand < I shall let < [that] at this time < informing
 them know them
 וְאֶת-גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי-שְׁמִי יְהוָה:
 << HASHEM! < My < that < and they << and My strength;
 Name is shall know
 [יז] א חֲטָאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בְּעֵט בַּרְזֶל
 < of iron, < with a pen < is inscribed < of Judah < The sin 1 [17]
 בְּצִפְרָן שְׁמִיר חֲרוּשָׁה עַל-לוּחַ לְבָם
 < of their < the < into < it is << of hard < with a point
 heart tablet engraved metal;
 וְלִקְרָנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם: ב כּוֹפֵר בְּנֵיהֶם
 < their children < As they 2 << of your altars. < and into
 [with longing], remember the corners
 מִזְבְּחוֹתֶם וְאֲשֵׁרֵיהֶם עַל-רֵעֵנָן עַל
 < and < luxuriant < trees < - beside << and their < so [they remem-
 upon Asherah-trees ber] their altars
 גְּבֻעוֹת הַגְּבָהוֹת: ג הַרְרֵי בִשְׂדֵה חֵילְךָ
 < your < - in the << O mountain- 3 << that are < the hills
 wealth field dwelling [idolaters] high.
 כָּל-אוֹצְרוֹתֶיךָ לְבוֹ אֶתֵּן בְּמֹתֶיךָ
 < your High Places << I shall give, < as booty < your treasures < and all
 בְּחֲטָאת בְּכָל-גְּבוּלֶיךָ: ד וְשִׁמְטָתָהּ וּבְךָ
 < as you are < You will leave 4 << your < through- < because of
 [expelled] [it] untended boundaries. out sin

Haftaras Bechukosai

As the prophet of the Destruction, Jeremiah's message was much like that of the Sidrah: If the Jewish people are devoted to the Torah, they will enjoy respect, prosperity, and blessing. If they

forsake the Torah, they will suffer contempt, poverty, and curse. The prophet begins with a scathing description of how deeply ingrained is the national sin of idolatry and the coupling of a lack of faith in God with an absolute faith in frail man. The latter part of

יִמְקוּהוּ יִשְׂרָאֵל יְהוּהַ כָּל־עֲזֹבֶיךָ יִבְשׁוּ
 << will be < who for- < All << HASHEM! < of Israel, < O Hope 13
 shamed; sake You

וְסוּרֵי [יסורי כ'] בְּאֶרֶץ יִכְתְּבוּ כִּי עָזְבוּ
 < they have < for << will be < for [burial] << those who turn aside
 forsaken inscribed; in the earth from My [teachings],

מְקוֹר מַיִם־חַיִּים אֶת־יְהוּהַ: יְיָ רַפְּאֵנִי
 < Heal me, 14 << HASHEM. < of living water, < the Source

יְהוּהַ וְאֶרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי וְאֲנֹשְׁעָה כִּי
 < for << so that I may < save me << so that I may < HASHEM,
 be saved, be healed;

תְּהַלְתִּי אֲתָה:
 << is You. < my praise

וְלִתְּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו [כדרכו כ'] בְּפִרְי
 < according << according < to each < to grant
 to the fruit to his ways, man

מַעֲלָלָיו: יֵא קָרָא דָגֵר וְלֹא יֵלֵד עֲשָׂה
 < so is one << it did < that hatches < [Like] a 11 << of his deeds.
 who amasses not lay, [eggs] partridge

עֲשֵׂר וְלֹא בְּמִשְׁפַּט בְּחֻצֵי יָמָיו [ימו כ']
 < of his life < in the middle << justly; < but not < wealth

יַעֲזֹבֵנוּ וּבְאַחֲרֵיתוֹ יִהְיֶה נֶבֶל: יְיָ בְּסֵא
 < [God's] 12 << [considered] < he < and at his end << it will
 Throne a scoundrel. will be leave him,

כְּבוֹד מְרוֹם מֵרֵאשׁוֹן מְקוֹם מְקֻדְשָׁנוּ:
 << of our < is the << from [before] < exalted < of Glory,
 Sanctuary. place Creation,

the message is indeed timeless. For, Jeremiah warns, these illusions will all be in vain; any good that comes of them will be fleeting and end in humiliation and tragedy.

Like even the fiercest prophecies, however, this one ends in words of hope and consolation, as does the frightful admonition

of our *Sidrah*. No matter how dark the present and how ominous the imminent future, God does not forsake Israel forever, nor does Israel cut its bond to God. The covenant of the Patriarchs remains intact; hope and healing will yet come, for Hashem is our salvation and praise.